

מדגישים את התפקיד שלנו כיוצרים. האדם היוצר הוא בעל יכולת טכנולוגית והוא משתמש בה כדי לעצב את הטבע לנוחיותו ולצרכיו. בשבת אנו מושכים את ידינו מהעשייה החומרית ומבטאים את תפקידנו כמתווכים. ע"י השביתה שלנו ממלאכה בשבת אנו מבטאים מסר חשוב מאוד. אנו מכריזים שהערך שלנו כבני אדם אינו תלוי ביצרניות שלנו. בימי החול אנו רגילים שהסביבה מעריכה אותנו - ולפעמים אף אנחנו מעריכים כך את עצמנו - על פי מידת היצרניות שלנו, באיזו מידה אנו מספקים תוצרת ותפוקה זו או אחרת, כל אדם בתחום עיסוקו. אנחנו מרגישים טוב וגם זוכים לשבחים מהסביבה כאשר הצלחנו לבצע משהו במקום העבודה, אם עמדנו במשימה מעשית זו או אחרת. גם בבית זה כך. אנו מרגישים בעלי ערך כאשר הצלחנו לתקן מכשיר כלשהו שהתקלקל, כשהוספנו רהיט חדש וכדומה. יום השבת מזכיר לנו שהערך האמיתי שלנו כבני אדם הוא הרבה יותר מכך. הערך שלנו כבני אדם אינו תלוי בתפוקה שלנו, במה שאנו עושים, אלא במה שהננו. איננו מכוונות, שכל ערכם הוא ביכולת היצרנית שלהם. השביתה ממלאכה ביום השבת אומרת לי שאני ראוי ובעל ערך לא בגלל מה שאני עושה, אלא בגלל מה שאני. איני צריך לייצר בשביל להרגיש טוב, איני חייב תמיד לעשות משהו כדי להיות ראוי. ישנו ערך לעצם הקיום של האדם, ללא תלות ביכולת הייצור ובכושר המלאכה שלו. בשבת אנו מגלים שה' אוהב אותנו גם איננו יכולים לייצר. לאורך ההיסטוריה האנושית היו תרבויות שטענו שבני אדם שאינם יכולים לייצר אינם ראויים לחיות. היהדות והשבת מלמדות את העולם שהתפיסה הזו שגויה ושלכל אדם יש ערך עצמי, ללא תלות ביצרניות שלו.

המובן השני של המילה "שבת" הוא חג, יום-טוב. החגים השונים מציינים חוויות רוחניות שעברו על עם ישראל והשפיעו על התרבות שלו. פסח, שבועות וסוכות מציינים אירועים היסטוריים שבהם ה' השפיע על מהלך החיים של האומה כולה כקהילה אחת גדולה. החגים הללו מלמדים אותנו את חשיבותה של הקהילה, את העובדה שכל אחד מאתנו זקוק לקהילה כדי לקיים חיים רוחניים שלמים ואת זכותנו להקים קהילות שמטרתן להתקרב אל ה'. לא כל העולם מתייחס כך אל הקהילה. ברוסיה הסובייטית התייחסו לאנשים כאמצעי לשירות המדינה. לקהילה היתה זכות קיום רק אם שרתה את המטרות של הקומוניזם. גם הפאשיזם מתבסס

על הנחת היסוד שהיחיד והקהילה קיימים בשביל המדינה. כנגד כל הדעות הללו עומדת היהדות ומכריזה שהאדם אינו קיים בשביל משהו או משהו אחר מלבד ה' ורק אותו הוא נועד לשרת. כאשר אנו מכנים את המועדים "שבת" אנו מצהירים שהאדם נוצר כדי לשרת את ה' בלבד, לא בני אדם אחרים ולא אידיאולוגיות שנוצרו ע"י בני אדם.

המילה "שבת" מתייחסת גם לשנת השמיטה. כך כתוב בתחילת הפרשה: "כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה'. שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך ואספת את תבואתה ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ". בני ישראל מצווים כאן שמיד עם כניסתם לארץ הם יתחילו לספור את השנים ובכל שנה שביעית הם יצינו "שנת שבתון לארץ", שבה הם אינם זורעים ואינם קוצרים, אינם שותלים ואינם אוספים את הפירות. בעולם שבו עושרו וכוחו של אדם באו לילי ביטוי מוחשי בהיקף הקרקעות שהיו בבעלותו, שנת השמיטה, שבה צווה היהודי לשבות ממלאכת האדמה ולהפקיר את כל התנובה של שדותיו ומטעיו, העבירה מסר ייחודי וחשוב. בשנה השביעית יכול כל אדם להכנס לשדה ולאכול מהפירות, פשוט כאילו הוא בעל השדה. באותה שנה חלה גם שמיטת כספים וכל החובות הכספיים בין איש לרעהו נמחקים. השמיטה מלמדת אותנו שאיננו חיים רק לעצמנו ושאונו אחרים גם לשלומם וטובתם של זולתנו. שנת השמיטה קובעת שהערכים העליונים והחשובים בחיים אינם ערכים חומריים כי אם ערכים רוחניים, שעלינו ללמוד לחלוק את עושרנו עם העני וחסר המזל, שכוחו של האדם הוא מוגבל וטוב שכך, שעלינו לזהות את גבולות היכולת שלנו, שאיננו יכולים לשעבד אנשים אחרים או לנצל את החולשה הכלכלית שלהם לטובתנו.

השימוש הרביעי של המילה "שבת" הוא בקשר לשנת היובל. כתוב בתורה: "וספרת לך שבע שבתות שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה". לאחר שהושלמה ספירה של שבע שנות שמיטה, אחת לחמישים שנה, חלה שנת היובל. כמו שהשנה השביעית, שנת השמיטה, היא ה"שבת" של השנים הרגילות, כך שנת היובל היא ה"שבת" של שנות השמיטה. הלכתית, שנת היובל היא שנת שמיטה נוספת (כך שאחת לחמישים שנה התקיימו שתי שנות שמיטה רצופות!), ובנוסף לכך התרחשו בה דברים נוספים, כפי שכתוב בפרשה.

"וקידשתם את שנת החמישים שנה וקראתם דרור בארץ לכל יושביה, יובל היא". לא בכדי בחרו במלים "וקראתם דרור לכל יושביה" שיכתבו על "פעמון החרות" באמריקה. הפסוק הזה מתאר את הבשורה הגדולה ששנת היובל מביאה לארץ - בשורת החרות. שנת היובל היא שנת הדרור, שנת החופש והחרות. במה מתבטאת החרות הזו? האם חרות זו משמעה הפקרות, אנרכיה, מצב בו כל איש עושה כישר בעיניו באין מפריע? ודאי שלא. המשך הפסוק הוא "ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו". כלומר, הביטוי המעשי של החרות הוא שחרור העבדים והחזרת האחוזות לבעליהן המקוריים. מציאות של עבדות אינה יכולה להימשך לנצח. כל אדם נברא בצלם אלוהים והוא ראוי לחיים של בן-חורין. אינך יכול לשעבד מישהו לעד. לא רק למענו, אלא גם למענך. כי כשיש לך עבד, אתה עצמך אינך בן-חורין, אתה חייב לדאוג לכל מחסורו ולכל צרכיו. לכן, מסבירים רבותינו, לא כתוב בפסוק "וקראתם דרור לכל העבדים" אלא "וקראתם דרור לכל יושביה", כי שחרור העבדים משחרר למעשה את כל חלקי החברה, לרבות האדונים.

המסר של התורה הוא חד משמעי: אינך יכול להגדיל את עושרך ולהרבות את נכסיך על חשבון חרותו של זולתך. אם אינך מבין זאת, אם אתה חושב שזה בסדר לשעבד אנשים אחרים, לנצל את כוח העבודה שלהם ללא תמורה הוגנת וללא יכולת מצדם לשפר את מעמדם, אתה בעצמך עבד. אתה משועבד לתאוות הממון שלך שהעבירה אותך על דעתך. אם אתה רוצה להיות בן אדם חופשי, אם אתה רוצה לזכות לדרור, לחרות, לחופש, אתה חייב להיות מסוגל להעניק את החרות הזו גם לאנשים אחרים. אינך יכול לנהוג בבני אדם אחרים כאוות נפשך. אתה מוגבל, ודווקא ההגבלה המוסרית הזו היא ששומרת עליך שלא תאבד צלם אנוש, שתשמור על אנושיותך ומוסריותך. יש משהו חשוב יותר מאשר להיות אדם עשיר - להיות אדם חופשי, כזה המסוגל לצאת לחרות מהרדיפה המתמדת אחר האינטרסים האישיים שלו והיודע להעניק חופש לבני אדם אחרים.

גם אחוזות הקרקע יצאו לחרות בשנת היובל. במהלך השנים קורה שאנשים מוכרים שטחי קרקע שבבעלותם תמורת כסף עובר לסוחר. כל מכירה כזאת תקפה רק עד שנת היובל הקרובה. בשנת היובל כל הקרקעות חוזרות לבעליהן. אם יש לך קרקע בארץ ישראל, אתה יכול להשתמש בה להנאתך ולצרכיך, לפי הבנתך ולפי רצונך,

אולם אינך יכול לעשות בקרקע כל מה שאתה רוצה. למשל, אינך יכול למכור את הקרקע לצמיתות. גם אם אתה קונה קרקע, היא שלך לזמן מוגבל, עד היובל. אתה צריך לדעת שהקרקע באמת אינה שייכת לא למוכר ולא לקונה, אלא לה'. "לה" הארץ ומלוואה, תבל ויושבי בה". נכון, ניתנה לנו רשות להשתמש בקרקע לצרכינו, אולם אסור לנו לטעות ולחשוב שאנחנו הבעלים של הקרקע. את העובדה הזו מזכירה לנו שנת היובל, שבה מתבטלות למעשה כל מכירות הקרקע שנעשו מאז היובל הקודם.

הפסוק החותם את הפרשה אומר, "את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו, אני ה'". ה' אומר לנו לשמור את כל ה"שבתות", את יום השבת, את המועדים, את שנת השביעית ואת היובל. שנות השמיטה והיובלות מגבילות אותנו. הן אומרות לנו שאיננו יכולים לעשות כל מה שאנו רוצים עם הרכוש שלנו, שבעצם הרכוש הזה הוא של ה'. המסר הזה נכון לגבי כל שטחי החיים. יום השבת מלמד אותנו שאיננו יכולים לעשות כל מה שאנו רוצים עם הכשרונות שלנו, שהכשרונות היצירה ויכולת העשייה שלנו אינם שלנו. הם מסורים בידנו מה', ויש יום אחד בשבוע שבו אנו לא משתמשים בהם כדי לשנות את העולם הטבעי. ביום זה אנו נחים מעמלנו ומתבוננים בעולמו של ה'. זה נכון גם בתחום הכלכלי. אנו חייבים ללמוד איך להגביל את תאוות הרכושנות שלנו, אחרת כל המערכת הכלכלית תקרוס, כמו שקרה בכמה מדינות בדרום אמריקה, שבהם רוב ההון של המדינה היה מרוכז אצל מספר קטן מאד של אנשים ומיליוני בני אדם היו חסרי כל. כלכלת המדינה לא יכלה להחזיק מעמד במצב כזה. אפילו מבחינה כלכלית פרקטית פשוטה, צריך לשים לב שהמשאבים הכלכליים אינם מتركזים אצל מספר מצומצם של בעלי הון וליצור מנגנון כלשהו שבו, בדומה למה שקורה בשנת היובל הארץ ישראל, ישנה הזדמנות לכל אחר לרכוש מחדש יציבות ועצמאות כלכלית.

בפסוק "את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו, אני ה'", המלים "ומקדשי תיראו" אינם מתייחסים לבית המקדש, למשכן או לבית כנסת. הכוונה כאן היא לכל אחד מאתנו. כמו שדרשו חז"ל את הפסוק מפרשת "תרומה", "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", שה' רוצה לשכון אצל כל יהודי. ה' קורא לנו לחיות חיים קדושים ובכך לבנות לו משכן בתוכנו. אנחנו נעשים מעון לשכינת ה' כאשר אנו עושים מעשים קדושים,

כאשר אנו מבקשים ומנסים לחיות חיים קדושים. אנחנו צריכים לזכור שגם בני האדם שמסביבנו יש בהם קדושה וגם הם ראויים להוות מקדש לה'. לכל בן-אנוש יש כבוד עצמי והוא זכאי ליחס של כבוד. התורה מצווה אותנו לתמוך באדם שנמצא בקושי כלכלי ולעזור לו שלא יאלץ למכור את עצמו לעבדות ואם הוא כבר נמכר לעבד, התורה מצווה אותנו להשתדל לפדות אותו. אם לאיש מבני ישראל יש עבד, הוא מצווה לשחרר אותו בבוא הזמן ולעזור לו להשתקם כאדם עצמאי. זוהי אחריות שלנו לשמור על כבודו ועל חרותו של אדם אחר. ערבות הדדית היתה תמיד אחד מאבני היסוד של היהדות. כל יהודי ידע, שאם הוא יקלע לצרה כלשהי, יהודים אחרים יבואו לעזרתו. התמיכה הציבורית הגדולה של יהודי אמריקה ביהודי רוסיה הקומוניסטית היא דוגמא אחת לשותפות הגורל ולערבות ההדדית שיהודים חשים זה כלפי זה באופן טבעי. כשאנו מתנהגים באופן כזה, כשאנחנו מראים שאיננו מרוכזים רק בטובה האישית שלנו אלא אכפת לנו מאנשים אחרים, אנו בונים בתוכנו את המקדש הראוי לשכינת ה'.

חקתי

זה תלוי בנו

**"ונתתי שלום
בארץ ושכבתם
ואין מחריד."
(ויקרא כו, ו)**

בפרשת השבוע אנו לומדים על הברכות שיבואו על עם ישראל אם הם יהיו נאמנים לתורה ועל הקללות שעלולות לבוא עליהם אם הם לא יעשו כן. הברכות והקללות מנוסחות בלשון רבים מכיוון שהן מכוונות לכלל העם. אצל כל אדם יחיד, איננו יכולים תמיד לדעת מדוע הוא זוכה ליחס שהוא מקבל מה', איננו מבינים מדוע ישנם אנשים סובלים ולאנשים אחרים יש חיים טובים ונוחים. במישור האישי, החשבון האלוקי של שכר ועונש הוא מורכב ומסובך מדי והוא מעל ליכולת ההבנה שלנו. במישור הלאומי, באופן שבו ה' מתייחס לכלל עם ישראל, ישנה זיקה ישירה בין המצב המוסרי של העם ובין הרווחה וההצלחה שלו.

הפרשה פותחת בתנאי לקבלת הברכות – "אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו..." מה ההבדל בין ללכת בחוקות ה' ובין לשמור את מצוותיו? רש"י מסביר ש"בחוקותי תלכו" הכוונה היא ללימוד החוקים של התורה, והלימוד הזה יגרום לכך ש"את מצוותי תשמרו". מדוע דווקא לימוד חוקי התורה הוא המפתח לכל הברכות הבאות בהמשך? אנו יודעים שישנם סוגים שונים של מצוות ה'. ישנן מצוות המוגדרות כ"חוקים" וישנן

מצוות המכוננות "משפטים". המשפטים הן מצוות שקל לראות את ההגיון שבהם וכל חברה נאורה, גם חברה לא-יהודית, תסכים לקבל אותן אפילו אם הן לא היו כתובות בתורה. למשל, איסור רציחה או איסור גנבה. המצוות הללו הן פשוטות ומתקבלות על הדעת בקלות. החוקים הן מצוות שלולא היו נכתבות בתורה, לא היינו יכולים לחשוב עליהן בעצמנו, מכיוון שבמבט ראשון לא רואים את ההגיון שבהם. למשל, חוקי הכשרות, הלכות נידה או הלכות שבת. שכל אנושי פשוט יכול היה להגיע למסקנה שיש צורך ביום מנוחה אחת לכמה זמן, אולם בשום אופן הוא לא היה מגיע לכל פרטי הלכות שבת. בהגיון אנושי פשוט איננו יכולים להבין מדוע מותר לאכול בשר פרה ואסור לאכול בשר חמור, למשל, ואיננו יכולים להבין מדוע אשה צריכה לטבול במקווה לפני שתהיה מותרת לבעלה ומדוע ישנם זמנים בחיי בני הזוג בהם הם אסורים ביחסי אישות. חוקים הם מצוות אשר רק לימוד עמוק של התורה יכול לגלות לנו את החכמה הנפלאה הנמצאת בהן. רק כשמעמיקים בלימוד ההלכות האלו מגלים את החינוך הנפלא שיש בהלכות כשרות, איך ההלכות הללו מרגילות אותנו למשמעת עצמית בתחום האכילה. ילד שגדל בבית שומר כשרות יודע שהוא אינו יכול לאכול מה שהוא רוצה כמה שהוא רוצה מתי שהוא רוצה. החינוך הזה יכול למנוע הרבה בעיות הקשורות בהרגלי אכילה בלתי תקינים בעתיד. מי שלומד הלכות נידה וגם בני זוג המנהלים את חייהם בנאמנות להלכות אלו לומדים וחשים את החכמה האלוקית העמוקה הנמצאת בהלכות האלו ואיך שהתורה מכירה את הצרכים הרגשיים והגופניים של האיש והאישה בתחום הזה ומגישה לנו הדרכה הלכתית המתאימה לצרכים האלה. מי שלומד ביסודיות הלכות שבת יכול לגלות את הסוד הגדול הטמון בהם, איך הם מהווים מתכון ליום של מנוחה אמיתית, לא רק מנוחה של הגוף, אלא גם ובעיקר מנוחה, רעננות והתחדשות של הנפש, הרוח והנשמה. לכן רש"י אומר שהכוונה במלים "אם בחוקותי תלכו" היא "שתהיו עמלים בתורה". העמל בלימוד חוקי התורה הוא המפתח לכל הברכות. כמובן, ישנו תנאי נוסף והוא שאיננו מתייחסים אל לימוד התורה כאל לימוד אקדמאי-תאורטי שאין אחריו כלום, אלא הלימוד מכוון ליישום מיידי בחיים המעשיים, כלשון רש"י - "הו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים". לימוד כזה הוא המביא ברכה לחיים.

השאלה היא, אם אכן אתה מוכן לעשות משהו ברצינות כדי להביא ברכה לעצמך, או שאתה יודע רק לדבר. בסוף הרשימה הארוכה של הקללות כתוב משהו שנראה בתחילה מאד מוזר. כתוב שם ביחס לעם ישראל "והתוודו את עוונם ואת עוון אבותם במעלם אשר מעלו בי ואף אשר הלכו עמי בקרי". טוב מאוד. ויודי על חטאים הוא דבר חשוב מאד והוא מהווה חלק עיקרי וחשוב בתהליך של תיקון ותשובה. אבל בפסוק הבא כתוב "אף אני אלך עמם בקרי והבאתי אותם בארץ אויביהם, או-אז יכנע לבבם". מדוע זה מגיע להם? אם עם ישראל חזר בתשובה על חטאיו והתוודה עליהם, מדוע הם ראוים לעונש של גלות ורק אז "יכנע לבבם"? התשובה היא, שמתואר כאן מצב שבני ישראל אמנם מודעים לעוונות שלהם ואף מתוודים עליהם, אולם הם מסתפקים בכך. אין להם שום כוונה להשתנות. זוהי אינה תשובה אמיתית. אדם שמודע לחסרונות שלו ואף מוכן להתוודות עליהם, עושה בכך את הצעד הראשון של התיקון, אולם הוא אינו יכול לעצור כאן. הוא חייב לרצות להשתנות. כמו בטיפול רפואי שבו הדיאגנוזה, אבחון המחלה, הינו השלב הראשון וההכרחי של הטיפול, אולם חייב לבוא בעקבותיו טיפול ממוקד במחלה. כאשר אדם מזהה שמהו בחיים האישיים שלו אינו כשורה, הוא אינו יכול להסתפק רק בדיבורים, אלא הוא חייב לפעול במישור המעשי ולתקן בפועל את הדרוש תיקון.

מיד לאחר הפסוקים הללו, המסיימים את סדרת הקללות בתאור נוראות הגלות, באים פסוקי נחמה: "וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור". מדוע כתובים האבות בסדר הפוך ומדוע מוזכרת כאן הארץ? התורה רומזת לנו כאן על הסיבה השורשית לגלות מהארץ ועל התיקון של המצב המקולקל הזה. יעקב מוזכר כאן לראשונה מכיוון שהוא סבל הכי הרבה מגלות. הוא נאלץ לחיות יותר מעשרים שנה אצל לבן ואחר-כך עוד שבע-עשרה שנים במצרים, עד מותו. מה גרם לגלויות האלו של יעקב? הגורם הוא - שנאת אחים. יעקב אבינו נאלץ לברוח לחרון אל לבן מפחד אחיו עשיו שביקש להורגו על שלקח ממנו את ברכות יצחק אביהם. הירידה למצרים, אשר למעשה התחילה את הגלות והשעבוד של 210 שנים עד יציאת מצרים, התרחשה לאחר שנאת האחים ליוסף

הביאה אותם למכור אותו לעבד במצרים. יעקב הוא סמל הגלות, הוא סבל יותר מאברהם ומיצחק מהתוצאות של שנאת אחים ולכן הוא מוזכר כאן ראשון, לפנייהם. התורה אומרת לנו כאן שכדי להינצל מצרת הגלות עלינו להיזהר משנאת אחים. הסיבה השורשית לחורבן בית המקדש וליציאה לגלות הארוכה שטרם הסתיימה עד היום - מגלים לנו חז"ל - היא שנאת חינום. כל עוד לא שוררת אהבה ותחושת אחדות בין בני ישראל, הם עדיין אינם ראויים לשוב ולהתקבץ בארץ ישראל. כמו שהגלות התרחשה בגלל שנאת חינום, כך היא תסתיים כאשר תהיה בקרב ישראל אהבת חינום. זהו המפתח לגאולת עמנו.

בתחילת הפרשה, בפסוק ו' כתוב "ונתתי שלום בארץ". אחר-כך, בפסוק ז' כתוב "ורדפתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב". אנחנו רגילים לחשוב שמצב של שלום פירושו שאין אויבים. אם יש אויבים ויש חרב, איזה מין שלום זה? ר' אברהם אבן-עזרא מתרץ את הקושיה הזאת בפירושו לפסוק ו' במילה אחת - "ביניכם". כשה' מבטיח שיהיה שלום בארץ הכוונה היא שלום בתוך עם ישראל. אין הכוונה כאן לחתימה על הסכמי שלום בין ישראל לשכנים שלהם, אלא למצב של שלום פנימי בין היהודים לבין עצמם. כאשר זה יהיה המצב, כל אויבינו יפלו לפנינו לחרב, כמו שמפרש רש"י - "איש בחרב רעהו". כלומר שאנו בכלל לא נצטרך להילחם בהם, אלא הם בעצמם יעשו עבורנו את העבודה ויחסלו זה את זה בעצמם. אם אנחנו נדאג שיהיה שלום בינינו, ה' ידאג שלא נצטרך להילחם עם אויבינו.

פרשת "בחוקותי" היא אכן פרשה קשה, מכמה סיבות. היא קשה משום שהמסר שהיא מעבירה היא שאנחנו חייבים לקחת אחריות על החיים שלנו. אנחנו חייבים להבין שלמעשים שלנו ישנן השלכות במציאות ואיננו יכולים לברוח מהן. זהו מסר שמאד נוח להתעלם ממנו. נוח לנו לחשוב שאנחנו יכולים להתנהג לפעמים בצורה בלתי אחראית ובכל זאת הכל "יהיה בסדר". לא. התורה מחנכת אותנו להפנים את הרעיון שעלינו להתייחס אל חיינו בצורה בוגרת ולא ילדותית, להכיר בעובדה שלהתנהגות שלנו ישנה חשיבות, למעשים שלנו ישנן תוצאות ועלינו לקחת אחריות לחיינו ולגורלנו. בקריאת הפרשה קשה גם להבין מדוע ה', שהוא טוב, רחום וחנון,

מרשה שיתרחשו דברים כמו אלה המתוארים בקללות. קושי נוסף בפרשה מתגלה לעינינו כאשר אנו רואים שמספר הפסוקים המתארים את הקללות גדול הרבה יותר ממספר הפסוקים המתארים את הברכות.

במובן מסוים, ה' לא מעניש אותנו וגם לא נותן לנו שכר. אנו קובעים לעצמנו מה יפול בחלקנו, ברכות או קללות. החיים הם הצעה, חומר גלם שה' מניח לפנינו ואנחנו מחליטים אם לתרגם אותם לברכה או לקללה ע"י האופן שבו אנחנו בוחרים להתייחס לכל מצב ולכל מציאות נתונה. ה' הוא הקובע את המציאות, אולם האושר שלנו והברכה בחיים שלנו אינם תלויים במצבי המציאות האובייקטיבית אלא במשמעות שאנו מעניקים למציאות, לאופן שבו אנו מתייחסים, שכלית ורגשית, לחיים בכלל ולמצבי החיים המשתנים בפרט.

באופן כללי ישנן ארבעה גישות בהם אנשים שונים מתייחסים לחיים שלהם, ורק אחת מהם יכולה להעניק להולכים בה חיים מאושרים ומלאי ברכה. על פי הגישה הראשונה האדם שם את עצמו ואת טובתו האישית במרכז חייו. כל מה שהוא עושה נועד לשפר את מעמדו ותנאי חייו. דרך זו מובילה לאנוכיות. כל אחד יכול להיות אנוכי. אדם אנוכי אינו יכול להיות מאושר, מכיוון שתמיד הוא ירצה עוד בשביל עצמו וחיייו מאופיינים בהרגשה תמידית של חסר. מכאן קצרה הדרך לשימוש בסמים, אלכוהוליזם וכו'. הגישה השנייה לחיים מאופיינת ברצון לשלוט, להיות בעמדה של כוח. גישה זו מובילה את האדם למצב של בידוד רגשי והסתגרות, כאשר כל אדם אחר נתפס כמתחרה ומאיים. אדם כזה אינו מסוגל ליצור קשר בין אישי משמעותי. הגישה השלישית לחיים שמה במרכז את בקשת הבטחון האישי. כל החיים סובבים סביב הרצון להבטיח שלא יאונה לאדם כל רע וששום דבר לא יפגע במהלך החיים השגרתי שלו. גם גישה כזו מביאה את האדם למצב של בידוד רגשי וחברתי ומונעת ממנו לממש את התוכן האישיותי המיוחד שלו.

הגישה הרביעית מתייחסת לחיים כאל אתגר. ה' יצר אותך כדי לבצע כאן בעולם הזה כמה תפקידים ומשימות ולחיים שלך ישנה משמעות מכיוון שהתפקידים

והמשימות הללו הוכנו במיוחד עבורך ואתה יודע שאתה הינך האדם היחיד עלי אדמות המסוגל למלא אותם. כל מצבי החיים שאתה מגיע אליהם - ולא משנה אם הם נעימים יותר או פחות, קלים יותר או פחות - הוכנו עבורך ונועדו לאפשר לך למלא את תפקידך המיוחד בהם. בגישה כזאת כל בעיה, כל צרה וכל מצוקה מהווים אתגר. בכל מצב בו אתה נמצא אתה שואל את עצמך, "מדוע ה' הביא אותי למצב הזה? מה יש לי לתת כדי לעזור?". בהתייחסות כזאת לחיים, שבה אדם מרגיש שיש לו תרומה ייחודית וחיונית בכל מצב, הוא מוציא לפועל את הפוטנציאל האישי המיוחד שלו והוא מגלה בעצמו כוחות חדשים ותכונות חדשות שהוא בכלל לא ידע שהם קיימים אצלו. את הדרך הזו הציג ויקטור פרנקל בספרו "האדם מחפש משמעות", שבו הוא מתאר חוויות ממחנות הריכוז. הנסיון הנורא שלו מאותן מחנות לימד אותו שהאנשים ששרדו הם אלה שהיתה להם מטרה אידיאליסטית בחיים. הם הרגישו שאסור להם למות, שהם חייבים להישאר בחיים מכיוון שהם חיוניים, צריכים אותם. הם חיו בשביל משהו אחר מעבר לטובתם האישית, היתה להם משמעות לחייהם. ד"ר פרנקל קובע שהרצון למשמעות הוא הכוח החזק ביותר בחיי האדם. כדי לרצות לחיות צריך שתהיה סיבה טובה לחיות. הסיבה הזו אינה יכולה להיות אנוכית פרטית אלא היא חייבת להיות גדולה יותר כדי שתתן משמעות אמיתית לחיים. אדם שיש לו משמעות לחייו, אדם שיודע שה' צריך אותו כדי לתקן את העולם, יכול להפוך את כל מצבי החיים - גם כאלה שבאופן אובייקטיבי יכולים להחשב כקללה - לברכה. בסופו של דבר, זה תלוי רק בנו.

צמדבור

כשה' מצווה על משה בפרשת "במדבר" לספור את עם ישראל הוא משתמש במילה "שאו". זהו אינו השימוש הרגיל של המילה הזו. לפועל "לשאת" ולמילה "נישואין" יש בעברית כמה מובנים. זה יכול להיות מובן במשמעות של "להרים משא", "לסלוח" ו"לרומם". אנחנו נראה איך שלושת המשמעויות האלה מתאימות לשלושת הפעמים בהם ה' מצווה לספור את בני ישראל ואיך הם גם מלמדות אותנו על היחס הנכון לחיי נישואין ביהדות.

כולנו רוצים שהנישואין שלנו יהיו טובים, נעימים ומוצלחים. הרבה אנשים צעירים נמנעים מלהתחתן בגלל שהם חוששים מכשלון של הנישואין. רבותינו מסבירים שבפרשת השבוע הקב"ה מגלה לישראל את סוד הצלחת הנישואין. מה אנו צריכים לעשות כדי לקיים נישואין מוצלחים לאורך זמן. אנו צריכים לקבל שלושה עקרונות, המיוצגים ע"י שלושת הספירות של עם ישראל, ואז הנישואין שלנו יימשכו לעד, כמו שהנישואין הגדולים בין ה' לעם ישראל נמשכים לעד. זאת כוונת רש"י באומרם שה' סופר אותנו שוב ושוב - ע"י שלושת הספירות הללו ה' העביר לנו מסר שעלינו ליישם שוב ושוב, כל הזמן.

הפעם הראשונה שה' מונה את עם ישראל היא מיד לאחר יציאת מצרים. עם ישראל היה מלא אהבה לה'. הם ראו איך ה' מכה את מצרים עשר מכות כדי להציל אותם מעבדות, איך ה' קורע להם את ים סוף, מעביר אותם בתוכו ומטביע את כל חיל פרעה. הם היו מלאים אהבה והכרת תודה כלפי ה'. כל אחד יכול להעיד מהנסיון האישי שלו שרגשות נלהבים כאלה נמשכים זמן מסוים ואחר כך דועכים לאיטם. כך טבעו של הרגש האנושי, שהוא אינו קבוע אלא משתנה בקלות בהתאם לחוויות העוברות על האדם. לכן, אי אפשר לבסס קשר רציני וקבוע רק על הרגש. גם אסור לנו לצפות שהרגש הראשוני שנוצר אצלנו כתוצאה מהפגישה עם בן הזוג יישאר כמות שהוא לאורך כל החיים. זוהי ציפייה שגויה שעתידה להוליד רק אכזבה ותסכול. אי אפשר לסמוך על הרגש שהוא יהווה את התוכן היחיד של חיי הנישואין. חייבים להוסיף לו את המודעות לאחריות ההדדית של בני הזוג. רגש האהבה הוא דבר נפלא, אבל אם הוא אינו מלווה בתחושת אחריות, הוא חסר ערך וחסר יציבות. רק אם קיימת אצל בני הזוג תחושת אחריות הדדית, הנישואין שלנו יוכלו להיות חזקים, יציבים ועמידים בפני משברים. אין חיי נישואין בלי קשיים,

מדבר

מה יש בנישואין טובים

**"שאו את ראש כל
עדת בני ישראל
למשפחותם לבית
אבותם."**

(במדבר א, ב)

השבת אנו מתחילים את החומש הרביעי, חומש "במדבר". פרשת "במדבר" נקראת תמיד בסמוך לחג השבועות, שהוא חג מתן תורה וחג החתונה שלנו עם ה'. התורה היא ה"כתובה", המסמך המשפטי העומד ביסוד קשר הנישואין הזה. מה שמויחד בנישואין בין עם ישראל ובין הקב"ה הוא שהנישואין האלה הם נצחיים. למרות מה שחושבים הנוצרים, זוהי "חתונה קתולית", במובן זה שאין בהם אפשרות של גירושין.

במרכז הפרשה מתואר איך משה סופר את עם ישראל והפרשה מלאה מספרים מדויקים של בני ישראל לפי חלוקה לשבטים ומשפחות. למעשה, אין זו הפעם הראשונה שה' מצווה על משה לספור את בני ישראל, אלא הפעם השלישית, וכל זה תוך תקופה קצרה של 13 חודשים בלבד מאז יציאת בני ישראל ממצרים. רש"י מסביר את הספירות החוזרות בכך שמתוך אהבתו של ה' את עם ישראל הוא חוזר ומונה אותם. כמו שאדם שאוהב מאוד את ממונו, חוזר וסופר אותו שוב ושוב בכל הזדמנות, כך הקב"ה חוזר וסופר את עם ישראל שוב ושוב. הפירוש הזה של רש"י לא מסביר מדוע ה' אינו מצווה על משה לספור שוב את עם ישראל בכל 38 השנים הבאות, עד שהם עומדים להיכנס לארץ ישראל.

אחרי היציאה לדרך ממצרים כדי לומר לכל אחד ואחד מעם ישראל שהוא חשוב, שהוא חיוני. סופרים כל אחד ואחד כדי לומר לו שעם ישראל כולל אותו אינו דומה לעם ישראל בלעדיו. המניין אינו שלם בלעדיו. יש לו אחריות כללית לעם ישראל. זוהי גם המשמעות של נישואין. בני הזוג צריכים לשאת זה את זה, לתמוך ולעזור לשאת ביחד את המשא המשותף, גם בזמנים שהוא קצת כבד. לכן המילה "נישואין" נגזרת מהפועל "לשאת", במובן של "להרים משא".

הפעם השניה שהקב"ה מצווה לספור את עם ישראל היא לאחר חטא העגל. הרבה פעמים, כשאנשים מתאהבים, הם גם נעשים עיוורים לחולשות של בן זוגם. אינו מושלם ולכל אחד יש חולשות, אבל בשלב הזה הם כל כך מוצפים באהבתם עד שהם פשוט לא יכולים לראות את הצדדים החלשים באישיות של בן הזוג. מצב כזה, כמובן, לא נמשך זמן רב ובסופו של דבר בני הזוג מתגלים זה לזה כפי שהם - בני אדם עם חולשות. בשלב זה יש הרבה זוגות שנבהלים מהגילוי המפתיע ורוצים להתגרש. הם פתאום מגלים שהם לא מכירים את בן זוגם. הם חשבו שבן הזוג הוא יצור מושלם, בלי שום בעיות וכלי שום חסרונות ופתאום הם מגלים שהוא בן אדם נורמלי. זוהי תגלית שקשה להשלים איתה. זה שאני לא מושלם - מילא, מה אפשר לעשות. לזה כבר התרגלתי. אבל שגם בן הזוג שלי אינו מושלם - זה כבר יותר מדי. את זה אני לא מוכן לקבל.

כדי לשמור על הנישואין, צריך ללמוד לסלוח. צריך לסלוח לבן הזוג על כך שהוא אינו מתאים לתיאור הדמיוני שיצרתי לעצמי אודותיו וצריך לסלוח לו על החולשות הקטנות והגדולות שלו. כמובן, לא מדובר במקרים שישנה אלימות או התעללות רגשית. אבל אצל רוב הזוגות שרוצים להתגרש זה לא המקרה ולמעשה, רוב הזוגות שמתגרשים בפועל לא היו צריכים להתגרש אלא לקבל הדרכה נכונה על חיי זוגיות. אם יש סבלנות ונכונות ללמוד איך להסתדר עם החולשות, אפשר להציל את הנישואין. כל אחד מבני הזוג צריך לזכור, שכמו שהוא עצמו אינו מלאך, כך גם בן זוגו. אנחנו בני אדם ויש לנו חולשות, וכמו שהינו רוצים שיסלחו לנו על הטעויות שלנו, כך אנו צריכים לסלוח לאחרים על הטעויות שלהם. צריך לתת להם הזדמנות שניה.

כמו שאין חיים אישיים בלי קשיים. מה שקובע את יכולת ההתמודדות של בני הזוג עם הקשיים הוא מה נמצא בבסיס הקשר ביניהם, מהו התוכן העיקרי של הנישואין שלהם - רגש האהבה או תחושת האחריות ההדדית שלהם. רגש האהבה הולך ובא, אבל האחריות ההדדית העומדת בבסיס קשר הנישואין היא המחזקת את הקשר ושומרת עליו שלא יתפרק. כתוצאה מכך, גם האהבה שבין בני הזוג לא רק שתצליח לשרוד, אלא גם תוכל ללכת ולהתחזק.

לא בכדי ברא ה' את האיש והאישה כך שהילוד בא מגופה של האישה ולא של האיש. האישה היא המביאה חיים חדשים לעולם משום שהיא יותר אמיצה בטבעה. כדי לעבור לידה צריך כוחות נפש, צריך אומץ, ולנשים יש את כוחות הנפש הללו. האומץ הזה של הנשים הוא המבטיח את המשכיות הדורות גם במצבים קשים. הגברים לומדים לסגל לעצמם התנהגות חברתית חיצונית של ביטויי גבורה ואומץ כחלק מהקונבנציה החברתית של המצ'ואיזם הגברי, אולם שני בני הזוג יודעים שבין שניהם, האישה היא הגיבורה האמיתית. הגברים צריכים ללמוד מהן מהי גבורה שקטה ואמיתית, המבוססת לא על רברבנות חיצונית וריקנית, אלא על נאמנות ומסירות נפשית פנימית.

כשעם ישראל יצא למדבר, הוא נתקל בקשיים רבים. מה עושים כשנתקלים בקושי? היו כאלה שרצו לחזור למצרים ובכך לברוח מכל הקשיים של ההליכה במדבר, אבל הרוב המכריע של העם לא סבר שזוהי הדרך הנכונה להתמודד עם הקשיים. היום אנו עדים לתופעה דומה. יש אנשים שזמן לא ארוך אחרי שהם מתחתנים, הם בורחים ועוזבים את הבית. הם עושים את זה כי הם לא מוכנים להתמודד עם הקשיים שחיי הנישואין מציבים בפניהם. אולי כשהם התחתנו הם חשבו שחיי נישואין הם רק חיוכים ופרחים וכשהם גילו שהמציאות האמיתית שונה, הם היו מופתעים ולא מוכנים לקחת אחריות בוגרת ולהתמודד ביחד עם הקשיים. הם אולי חושבים שבן הזוג יכול להסתדר בלעדיהם, אולם זו טעות. גם אם הוא מסתדר בסופו של דבר, אסור לברוח ולהיפרד בגלל קשיים, אלא לנסות להתמודד איתם ביחד. כדי שההתמודדות הזאת תצליח, צריך את המאמץ של שני בני הזוג. אינך יכול לברוח מהמערכה ולומר שאפשר להסתדר בלעדיו. אתה חיוני. הנוכחות שלך והמאמץ שלך חיוניים להצלחת קשר הנישואין. המניין הראשון של בני ישראל התקיים מיד

הרמב"ם אומר שלכל אחד מהחומשים יש רעיון מרכזי. חומש "בראשית" מדבר על האבות, על תחילת היצירה של עם ישראל. חומש "שמות" עוסק בגאולה ממצרים. צריך לדעת שארבע חמישיות מעם ישראל לא נגאלו כי הם לא רצו להיגאל. הם לא היו מוכנים להשקיע את המאמץ הנדרש כדי להישאר שייכים לעם ישראל. זה לא היה מספיק חשוב להם והם מתו במצרים. חומש שמות מתאר גם את בניית המשכן, המאפשר לנו להתקרב לה'. החומש השלישי, "ויקרא" עוסק בעבודת הקודש של הכהנים וגם נותן הדרכה מפורטת לכל היהודים מה עליהם לעשות כדי להוציא לפועל את קדושתם. בחומש "במדבר" אפשר לראות, ע"פ הרמב"ם, איך ה' נותן לנו שוב ושוב הזדמנות נוספת. אנו קוראים בו על חטא המרגלים, על המרד של קורת, ואנו לומדים דרך זה על מושג התשובה. זהו מושג מרכזי ביהדות. ה' תמיד מוכן לתת לנו הזדמנות נוספת. האם אנו מוכנים לתת הזדמנות נוספת זה לזה?

אחרי חטא העגל ה' מצווה לספור את עם ישראל כדי להראות שהוא סלח לנו. אחרי הכל, הוא יודע שהיינו עבדים ושהיינו מושפעים מתרבות מצרים עד כדי כך שעבדנו שם עבודה זרה. הוא גם יודע שאנחנו לא יכולים להשתנות ולהיפטר מכל החולשות שלנו בבת אחת. בנישואין, חשוב שנלמד לסלוח. אף אחד לא יוכל לתקן את כל החולשות שלו, אבל אם החולשות הללו אינן פוגעות בתשתית של הקשר, אם הוא לא מתנהג בצורה בלתי אחראית, אז צריך לסלוח לו על החולשות שלו. "לסלוח" הוא המובן הנוסף של המילה "לשאת".

הקב"ה מונה את עם ישראל בפעם השלישית כחודש לאחר חנוכת המשכן. עם ישראל קיבל על עצמו מצוות רבות. הם צריכים להביא קורבנות מסוימים בזמנים קבועים מראש והוטלה עליהם החובה לבצע פעולות רבות נוספות כביטוי לקשר שלהם עם ה'. באופן כללי עם ישראל מבצע את המוטל עליו וממלא את חובתו כלפי הקב"ה, אך האם אפשר לומר בוודאות שהוא עושה הכל בלב שלם? קשה לומר זאת. ה' סופר אותם בפעם הזאת כדי להראות שהוא מקבל את הקורבנות שלהם ואת שאר המעשים שהם עושים "בשבילי", גם אם הם לא נעשים בלב שלם. הוא מרומם את המעשים שלהם. כל עוד פעולות אלו נעשו מתוך אהבת ה' ומתוך כוונה למלא את רצונו, די בכך. כמובן, הטוב ביותר הוא שהמצוות יעשו בשמחה, שעבודת ה' תהיה בחשק ובהתלהבות, אבל גם אם זה לא תמיד כך, גם אם לפעמים

עושים את מה שצריך לעשות רק בגלל שזה מה שצריך לעשות - גם זה בסדר. ה' מרומם את המעשים האלה וזה ודאי רצוי בעיניו יותר מאשר שהמצוות לא יקוימו בכלל. הרבה אנשים טועים בזה. הם רואים שהם מקיימים את המצוות בחוסר חשק, פשוט בגלל שהם רוצים להיות יהודים טובים, אבל בלי שמחה והתלהבות, וחושבים שאין לזה ערך. זו טעות. ה' מקבל את המצוות ומרומם אותם גם אם הם נעשות בלי הרבה חשק. עצם העובדה שאני מקיים את המצוות, גם כשאני עושה זאת לא בלב שלם, מראה שאני מאמין בה' ושחשוב לי למלא את רצונו. זה לא מעט. אף על פי כן, בשביל הרבה בני זוג זה לא מספיק. כשהם רואים שבן-זוגם עושה משהו בשבילם בלי הרבה חשק, הם נעלבים, כי הם חושבים שזה לא יפה מצידו. הם טועים. הם צריכים לרומם את המחווה הזאת ולקבל אותה אפילו בהערכה רבה יותר. עליהם להעריך את הנכונות הזאת מצד בן-זוגם לעשות משהו שהוא לא אוהב ולא מתחשק לו לעשות, אבל הוא עושה זאת רק בגלל אהבתו ובגלל שחשוב לו למלא את רצון בן-זוגו. כל אדם בחייו הפרטיים, לא את הכל הוא עושה בלב שלם. אבל כל עוד הוא עושה את מה שצריך לעשות, זה בסדר וצריך לרומם את זה. ה' מרומם את מה שאנו עושים כשזה לא נעשה בלב שלם ואנחנו צריכים ללמוד לרומם את מה שבן הזוג עושה בשבילנו גם כשזה לא נעשה בלב שלם. "לרומם" היא המובן השלישי של המילה "לשאת". אנו יכולים לגרום לכך שהנישואין שלנו ימשיכו להתקיים אם נלמד ממאפייני הנישואין בין הקב"ה וישראל. אנו צריכים לוודא שהנישואין שלנו מבוססים על אהבה, אך גם על אחריות, צריך שנדע לסלוח זה לזה על החולשות שלנו ואנחנו צריכים לרומם את מה שבן הזוג עושה בשבילנו. אחריות, סליחה ורוממות הם שלושת המשמעויות של המילה "שאו" ואלה הם גם שלושת התכונות המאפיינות נישואין טובים, יציבים וארוכים.

חז"ל אומרים שהתורה ניתנה לישראל באש, במים ובמדבר. האש מייצגת את האהבה, את ההתלהבות, וגם את המסירות. המים מייצגים את הקביעות ואת העקביות. המים הם רכים מאד, אך הם יכולים לנקב חור בסלע ע"י טפטוף עקבי. המדבר מחנך אותנו להיות סתגלנים. אל לנו לצפות שהתנאים יהיו אידיאליים. אנו צריכים תמיד לעשות את המירב ואת המיטב בתנאים הקיימים. כל התכונות האלה קיימות בקשר בינינו ובין ה', והן צריכות להיות קיימות גם בקשר הנישואין.

לא הוגן. האמת היא שכל אחד צריך לדעת שלפעמים הוא יעשה מצווה והוא לא יקבל על זה שבח ותודה אלא ההיפך. לפעמים אתה צריך לעשות משהו, כי זה מה שאתה צריך לעשות, והאנשים מסביב מתייחסים אליך רע בגלל מה שעשית. צריך לקחת את זה בחשבון. אל לנו לצפות שהדברים הטובים שאנו עושים יולידו תמיד רק תגובות חיוביות כלפינו. אנו עושים מצוות ומעשים טובים לא כדי לקבל שבחים מהסביבה ואנו לא נימנע מלעשות מעשים טובים רק בגלל שהחברה לא יודעת להגיב אליהן נכון.

התורה מצווה על אדם שגנב ושיקר בעדותו לא רק להחזיר את הכסף לבעליו ולפצות אותו, אלא גם להתוודות על חטאו. במבט ראשון זה נראה אכזרי. איזו תועלת צומחת למישהו מכך שהגנב מכריז שהוא מודה באשמת הגנבה? האמת היא, שמי שמרוויח מזה הוא הגנב בעצמו. החוק הזה בא לטובתו של הגנב. הרמב"ם מסביר, שווידי הוא חלק מרכזי בתהליך התשובה. כדי שאדם יחזור בתשובה על חטאו, הוא חייב להודות שהוא ביצע אותו. הדבר חיוני כדי שאותו אדם ירגיש שהוא לוקח אחריות על מעשיו. כל עוד האדם לא הודה שהוא עשה משהו לא טוב, הוא יכול לסבור שהוא בעצם לא אשם, שהוא היה סך-הכל קורבן של נסיבות. אם כך, אם הנסיבות הללו יתרחשו שנית, הוא שוב יחטא. כלומר, הוא אינו אדון על מעשיו. ככה אי אפשר לחזור בתשובה. כדי לחזור בתשובה האדם חייב להבין שהוא הריבון על התנהגותו ואם הוא מחליט שהוא לא מבצע עבירה מסוימת - הוא לא יבצע אותה, יהיו הנסיבות אשר יהיו. רק אדם שמשוגל לקחת אחריות על מעשיו יכול לחזור בתשובה אמיתית והווידי מבטא את לקיחת האחריות של האדם על מעשיו. לכן הווידי הוא כל-כך חשוב, כי התורה דואגת לא רק שהגנב תוחזר לבעליה אלא גם שהגנב יחזור בתשובה ולא יגנוב עוד.

הטיפול באשה סוטה, כפי שהוא מופיע בפרשה, נראה אכזרי וחסר רגישות. נותנים לה לשתות מים מיוחדים, "מים מאררים", היכולים לבדוק אם היא היתה נאמנה לבעלה והגורמים לכך שאם היא בגדה בו, הגוף שלה מתעוות בצורה משונה והיא מתה בייסורים. האמת היא, שהתורה מאד רוצה לשמור על שלמות הבית היהודי ועל תקינותו. מדובר כאן במצב קשה, שהאיש ראה את אשתו מתרועעת עם גבר זר, היתרה בה שלא תעשה זאת והיא בכל זאת המשיכה להיפגש איתו ולהתייחד איתו.

ש א

כדאי שתסתכל שוב

**"וידבר ה' אל משה
לאמור: נשא את
ראש בני גרשון גם
הם לבית אבותם
למשפחותם:"**
(במדבר ד, כא-כב)

דברים הם לא תמיד כפי שהם נראים. אמירה זו נכונה לחיים בכלל ולפרשתנו בפרט. יש בפרשת השבוע כמה עניינים, שאת כולם קשה לשפוט נכונה על-פי מראם החיצוני.

בתחילת הפרשה אנו קוראים שה' מצווה על משה לספור את בני משפחת גרשון. באותו פסוק מופיעות המלים הלכאורה מיותרות "גם הם". המלים הללו אינן מופיעות אצל בני מררי, אז מדוע הן מופיעות כאן? הסיבה היא שגרשון היה הבן הבכור של לוי ובני גרשון היו ראויים לשאת את כלי הקודש של המשכן. התפקיד הזה ניתן לבני קהת ובני גרשון עלולים לחוש דחויים, בלתי-רצויים, לכן הוסיפה התורה את המלים "גם הם" להראות שבני גרשון מקובלים ורצויים ממש כמו בני קהת, למרות שהם לא זכו בתפקיד היוקרתי ביותר. גם התפקיד שהם קיבלו הוא בעל ערך וחשוב. אנו צריכים תמיד לשים לב אם מישהו בסביבתנו מרגיש דחוי או פגוע ולדאוג לפייס אותו.

אותו דבר קורה גם עם האנשים שהיו טמאים לנפש ומסיבה זו לא יכלו להקריב את קורבן הפסח במועדו. הם נטמאו כי הם עסקו במצווה, הם דאגו לקבור מתים כדי לשמור על כבוד המת ובגלל זה הם אינם מורשים להכנס לבית המקדש. זה נראה

זהו מצב בלתי נסבל. האפשרות האחרת היא גירושין, פירוק התא המשפחתי. אם האישה אכן זנתה עם מישהו אחר, יש לכך הצדקה, אבל לא בטוח שהיא אכן עשתה זאת. אולי הם רק שהו ביחד אבל היא לא נבעלה לו. במקרה כזה עוד אפשר להציל את הנישואין, אלא שאיננו יודעים את המציאות. הבעל חושד באישתו שהיא בגדה בו, אבל הוא לא בטוח. במקרה כזה הם באים אל בית המקדש ושם בודקים את האישה במים המאורים. אם היא זנתה - היא ראויה לעונש הנורא ואם החשד היה חשד שוא - המים האלה דווקא גורמים לה ליותר בריאות. הלידות הבאות של תהיינה יותר קלות והיא תלד ילדים יפים. מטרתו של הטקס הזה הוא להרתיע נשים מהתנהגות לא מוסרית ולהסיר את החשד והקנאה שיש לבעלים כלפי נשותיהם. ע"פ חז"ל, הבדיקה הזו אפשרית רק בתנאי שהגבר היה נאמן לאשתו. אם האיש לא היה נאמן לאישתו ולחיי הנישואין שלהם, המים המאורים לא יבדקו אותה.

ממבט ראשון אפשר לחשוב שהנזיר, עליו גם כן מדובר בפרשתנו, הוא אדם מעולה וקדוש ושכל אדם צריך לשאוף להיות כמוהו. טעות. קודם כל חשוב שנדע את ההבדל בין נזיר ביהדות ובין הנזירים הנוצריים והגויים בכלל. על ה"נזיר" שלנו חלים כמה איסורים מאד מוגדרים: אסור לו לאכול ולשתות מפרי הגפן, אסור לו להסתפר ואסור לו להתקרב למת. (הוא חי חיי משפחה רגילים). כלומר, הנזיר קיבל על עצמו איסורים מיוחדים נוספים על מה שהתורה אסרה. הוא אסר על עצמו כמה דברים שהתורה התירה. אדם, כמובן, רשאי לאסור על עצמו את המותר לאחרים. הפרשה מספרת שבתום תקופת נזירותו, לפני שהוא חוזר למהלך אורח החיים הרגיל, הוא צריך לבוא לבית המקדש ולהביא קורבן מיוחד, שבד"כ מובא ע"י מי שעבר עבירה. זה נראה מוזר, מדוע הוא צריך להביא קורבן כזה, הרי הוא לא ביצע שום עבירה? חז"ל מסבירים שישנו צד שלילי בנזירות. לא כדאי להגזים לשום כיוון. ה' יודע בדיוק מה להתיר לנו ומה לאסור עלינו והוא כתב את זה בתורה. יהודי צריך לחיות לפי ההלכה. אם הוא רוצה להיות יותר מדי "פרום", הוא עלול להגיע בסופו של דבר למצב שבו הוא לא מקפיד על מה שחייבים כולם לשמור. מי שאוסר את המותר עלול להתיר את האסור. הנזירות יכולה להיות טובה במקרים מסוימים, למשל אדם שיש לו בעיה של שתיה מוגזמת של משקאות חריפים והוא רוצה לתקן את זה והוא נודר נזירות כדי שהוא יהיה חייב להתרחק מהשתיה - צעד כזה יכול לעזור

לו, אבל באופן כללי זוהי אינה הדרך לתקן את האישיות. אנחנו לא צריכים להיות יותר צדיקים מהתורה.

ברכת כוהנים מופיעה בפרשתנו. כשאנו עומדים בתפילה והכוהנים עומדים מולנו ליד ארון הקודש, נושאים את ידיהם ואומרים את פסוקי הברכה היפה הזאת, אנו עלולים לחשוב שהם, הכוהנים, מברכים את הציבור. זה לא נכון. זה נכון שלכוהנים יש תכונות רוחניות מיוחדות שאין לכל יהודי. כל הכוהנים הם צאצאי הביולוגיים של אהרון הכהן והסגולות הנשמטיות המיוחדות שלו עוברות ב"גנים" הרוחניים בתורשה. זה נכון שהם אנשים מיוחדים, אבל זה לא נכון שהברכה באה מהם. הם אינם, ולא יכולים להיות, מקור הברכה. ה' הוא מקור הברכה. הכוהנים מהווים מעין "צינור" המעביר אלינו דרכם את ברכת ה'. הסגולה המיוחדת של הכוהנים מאפשרת להם להיות מסוגלים להעביר אלינו את ברכת ה' המיוחדת הזו באופן המושלם. כשהכוהנים עומדים ומברכים את הציבור, הם בעצם מעבירים אלינו, ע"י המלים והפסוקים של "ברכת כהנים", את אהבת ה' וברכתו.

אכן, מדובר באהבה. נוכל להבין קצת אודות הסגולה הנשמטית המיוחדת של הכוהנים אם נתבונן בברכה שהם אומרים לפני ברכת כוהנים. הכוהנים אומרים: "ברוך אתה... אשר קדשנו בקדושתו של אהרון וציוונו לברך את עמו ישראל באהבה". כשאנו מברכים לפני מצוות אחרות, איננו אומרים: "...אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר חנוכה באהבה", או "...אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להתעטף בציצית באהבה". ודאי שאהבה היא דבר טוב. אין לנו שום דבר נגדה, אבל מה לאהבה ולברכת כוהנים דווקא, יותר מאשר מצוות אחרות? התשובה היא, שאת כל שאר המצוות אתה יכול לעשות גם בלי אהבה, אבל אתה לא יכול לברך בלי אהבה. לכוהן יש תכונה מיוחדת של אהבת ישראל. הוא אוהבים באופן מיוחד כל יהודי ויהודי. גם אם זה לא גלוי ולא ידוע אפילו לו עצמו - זה קיים בו. זו תכונה מולדת מיוחדת של כל צאצא של אהרון הכהן. זה בא להם ממנו. בזכות התכונה הזו הם נבחרו ונצטוו להיות אלה המברכים את כל עם ישראל, כלומר - מעבירים לכל עם ישראל את ברכת ה'.

כדי לאהוב באמת מישהו, אתה צריך לקבל אותו כמו שהוא, למרות שהוא לא מושלם. הכהן גם הוא בן אדם והוא יודע שיש לו מגרעות, שהוא לא מושלם ובכל

שונה לגמרי. בשביל האחד זהו מעשה רגיל ושגרת, שהוא הורגל בו מילדותו ועבור השני הפעולה הזו דורשת מאמץ יומיומי, כי לא חינוכו אותו לזה והוא חזר בתשובה בעצמו. האחד מתחיל את יום העבודה שלו מאוחר ושעות הבוקר עוברות עליו בניחותא והשני מתחיל לעבוד מוקדם והוא נדרש למאמץ גדול רק בשביל לפנות זמן להנחת התפילין. הראשון - משפחתו תומכת בו ומעודדת אותו והשני - משפחתו לועגת לו ומרפה את ידיו וכו'. לכאורה, נדמה שהם עושים אותו מעשה - מניחים תפילין - אולם באמת אלה הם מעשים שונים לגמרי. בשביל ה', כל אחד מקריב קורבן שונה ומיוחד לעצמו.

זאת הוא ראוי למלא את השליחות המכובדת הזו של ברכת כוהנים. כמו שזה נכון לגבי עצמו, זה נכון לגבי כל אדם, שלמרות שהוא אינו מושלם ויש לו מגרעות, הוא בכל-זאת ראוי להתברך. אנחנו תמיד צריכים לנסות ולהשתדל להיות הכי טובים בכל מה שאנחנו עושים, אבל יחד עם זאת לזכור תמיד שגם אם אנחנו לא מושלמים אנחנו עדיין ראויים לאהבה. וגם האנשים שסביבנו ראויים לאהבתנו למרות שהם לא מושלמים.

זוהי הסיבה שברכת כוהנים מופיעה בפרשה בסמוך לעניין הנזיר ולתיאור קורבנות הנשיאים. הנזיר קיבל על עצמו נזירות כי הוא ידע שהוא לא מושלם והוא רצה להיות טוב יותר. הוא רצה להתגבר באופן זה על צד חלש באישיות שלו. לכל אחד יש בעיות, לכל אחד ישנם צדדים באישיות שלו שהם אינם מתוקנים. אנו צריכים ללמוד לקבל ולאהוב אותו כמו שהוא, ג אם החולשה שלו שונה מהחולשה שלי. הנשיאים הביאו למשכן קורבנות זהים, אבל הנשיאים עצמם לא היו זהים. הם היו שונים זה מזה, כמו שאנשים רגילים באופן טבעי שונים זה מזה. לכל אחד היו הקשיים שלו והחולשות שלו, אבל הם הביאו למשכן קורבנות זהים, כדי להראות לנו שכולם ראויים ליחס דומה של כבוד והערכה, למרות השונות שלהם ולמרות העובדה שהם לא מושלמים.

הפרשה מסיימת בקורבנות נשיאי השבטים עם חנוכת המשכן. שנים עשר נשיאים מביאים קורבנות זהים לחלוטין - כבשים, אילים ופרים, כלי כסף וכלי זהב, והתורה חוזרת ומפרטת לגבי כל נשיא את כל קורבנותיו. למעשה הפסוקים חוזרים על עצמם באופן זהה כמעט לחלוטין, בשינוי שם הנשיא ושם שבטו בלבד. אנו יודעים שהתורה מקמצת במילים. אם כן, מדוע היא חוזרת על תיאור זהה 12 פעמים? יש כאן כוונה עמוקה. הקורבנות אמנם זהים, אך המקריבים הם שונים, וזה עושה את כל ההבדל. מבחינה חיצונית לא רואים את ההבדל, כל הפרים דומים וכל כלי הכסף דומים זה לזה, אולם התורה מפרטת כל קרבן בפני עצמו כי היא רוצה שנדע שה' מתייחס לכל קרבן באופן אישי, כי הוא יודע שעבור כל אחד מהנשיאים ועבור כל אחד השבטים אותם הם מייצגים, זהו קורבן מיוחד במינו. כל אדם הוא יחיד ומיוחד בפני עצמו. יכולים שני אנשים להגיע לתוצאות דומות בעבודת ה', למשל - כל אחד מהם יקפיד להניח תפילין מדי יום, אולם עבור כל אחד מהם זהו מעשה

לתורה". הוא יודע איך להשכין שלום בין אנשים בעלי דעות מנוגדות והוא גם יודע איך האמת והצדק של היהדות משלבות ומתאימות בין הכוחות הרוחניים והכוחות החומריים. יהודי אינו צריך, וגם אינו יכול, להיות עסוק רק בצדדים הרוחניים או רק בצדדים החומריים של החיים, רק ללמוד תורה או רק לרדוף אחרי כסף. צריך לשלב את שניהם וצריך לדעת איך עושים נכון את השילוב הזה. זה היה הכשרון של אהרון הכהן. אנו יודעים שבמציאות של היום צריך להשקיע הרבה אנרגיה כדי להצליח בפרנסה. יחד עם זאת ברור שכל אדם חייב למצוא לעצמו איזושהו זמן לעיסוק בעניינים רוחניים, אחרת הוא יתייבש. כדי לשמור על האור שבנשמתנו אנחנו חייבים להוסיף כל הזמן שמן לנר הפנימי שלנו. השמן הזה הוא התורה. היא שמאירה ומחייה את הנשמה שלנו, את הפנימיות שלנו.

המנורה מפיצה אור. אנו יודעים שבעולם יש הרבה חושך והתפקיד שלנו הוא להאיר את העולם. אין דרך אחרת להילחם בחושך, אלא להוסיף אור. ככל שישנו יותר אור בעולם, אין מקום לחושך. למעשה, חושך אינו מציאות כלל. אין מושג פיסיקלי כזה. מה שאנו קוראים "חושך" הוא, למעשה, העדר אור. הפיסיקאים המודרניים נחלקו בשאלה על מהות האור, האם האור הוא גלים או חלקיקים. המסקנה, ע"פ תורת הקוונטים, היא שהאור הוא שניהם. חלקיקים הנעים בגלים. בכל אופן, ברור שפיזיקלית, אין לחושך מציאות בפני עצמו. אנו משתמשים במילה "חושך" לתיאור מציאות של חסרון אור. ממילא ברורה הדרך לסלק את החושך - להוסיף אור. החסד הגדול של הבריאה הוא, שאפילו מעט אור מסלק הרבה חושך.

כל מה שאמרנו על האור והחושך במובן הפיסיקאלי נכון גם לגבי המובנים הרוחניים של "אור" ו"חושך". הדרך להילחם בכוחות הרעים של המציאות אינה ע"י אלימות נגדית. כל הרוע שישנו בעולם מקורו בכפירה בה'. העולם נלחם בה' ולכן הוא מנסה לפגוע בעם ישראל ובמדינת ישראל. אנו חייבים להראות לעולם את הצדק, את היופי ואת החכמה שיש ביהדות, כדי שהעולם יבין שהיהדות באה לעזור לו. כשכל העולם יפסיק לנסות לפגוע בעם ישראל ויקבל עליו את מלכות ה', העולם הזה יהיה גן עדן. התפקיד שלנו הוא להשתתף עם ה' בתהליך הזה של הפיכת העולם לגן עדן. במקום שיש חושך של כפירה, רשעות, פסימיות, אנו יכולים להתגבר עליהם ע"י הוספת אור של אמונה, חסד ואופטימיות.

העלתן

בפרשת "בהעלותך" אנו לומדים על המנורה שהיתה ניצבת בבית המקדש. רבים חושבים שה"מגן-דוד" הוא הסמל העיקרי של עם ישראל, אולם למעשה זה לא נכון. למרות שהוא נפוץ ומקובל ביותר ואפשר למצוא אותו בפתח של כמעט כל בית כנסת, מקורו של ה"מגן-דוד" הוא מאוחר הרבה יותר מאשר של המנורה, שהיא למעשה הסמל העיקרי שלנו. כשהנביא זכריה אומר את הפסוק המפורסם המופיע בהפטרה - "לא בחיל ולא בכוח כי אם ברוחי אמר ה'", הוא רואה בעיני רוחו את המנורה. התיאור של המנורה, כפי שמופיע בהפטרה, הנו הסמל הרשמי של מדינת ישראל.

המנורה מסמלת עבורנו את הערכים הבסיסיים ביותר של היהדות. המנורה עשויה שבעה קנים, שלושה בצד ימין, שלושה בצד שמאל וקנה מרכזי. הקנים הימניים מייצגים את הכוחות הרוחניים באדם והקנים השמאליים - את הכוחות החומריים. הקנה המרכזי מייצג את הצדק והאמת והוא המאפשר את האיזון הנכון בין שני סוגי הכוחות. אהרון הכהן הוא שנבחר לתפקיד הזה של הדלקת המנורה כי לו ישנו הכשרון לעשות שלום בין נטיות מנוגדות. על אהרון הכהן אמרו חז"ל שהוא "אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן

מה מראה לנו המנורה

"וזה מעשה המנורה
מקשה זהב עד ירכה
עד פרוחה מקשה
היא כמראה אשר
הראה ה' את משה כן
עשה את המנורה:
(במדבר ח, ד)

זהו מצב המנוחה שלה, במצב זה היא מתפקדת באופן תקין ושומרת על בריאותה ויציבותה.

באותה פרשה שבה מסופר על המנורה, מסופר גם איך עם ישראל בא בטענות אל משה רבנו. הם טענו שנמאס להם לאכול רק מן ודרשו ממנו להוסיף לתפריט גם בשר. משה הביא את התלונה שלהם אל ה' וה' שלח להם להקות גדולות של עוף קטן ושמן המכונה "שליו". הציפור הזו נוהגת לעוף נמוך ולאט, כך שקל מאד לתפוס אותה. העם אכן צד כמויות גדולות של שליו ונהנה מהעליה ברמה הגסטרונומית של התזונה המדברית. אלא שאז קורה אסון: הרבה אנשים שאכלו את השליו נעשים חולים ורבים מהם גם מתים. מדוע? הכתוב אינו עונה על השאלה הזו ואנו מוצאים את התשובה בדברי חז"ל. רבותינו אומרים שהם אמנם ביקשו בשר, אבל לא זה מה שהם רצו באמת. "בשר" זה "בשורה טובה". מה שהם באמת רצו היא הבשורה הטובה והלא-נכונה ששלוות הנפש תבוא כתוצאה ממנוחה ומחוסר מעש. הם רצו לשמוע שהאושר יבוא להם כתוצאה מכך שהם יחיו חיים בלי מאמץ, בלי תנועה, בלי שינויים. ה' רצה להארות להם כמה הם טועים. הוא שלח להם את השליו. "שליו" זה "שלוה". הם למדו מהר מאד שזה לא פתר להם שום בעיה, אלא רק החמיר את המצב. ברגע שהם השקיעו את עצמם באכילה גסה של הבשר, הם איבדו את האור הרוחני שלהם. הם הפסיקו לנוע. הם שכחו שהם חייבים לשאת תוכן.

אצל כולנו ישנו רצון אשלייתי להפסיק להתאמץ. אנחנו מבקשים חיים שלווים, נינוחים. אנו צריכים לזכור ששלווה ומנוחה פנימית יכולים להיות קיימים אצלנו רק כאשר נהיה במצב של אינטנסיביות רוחנית, רק כאשר יהיה אכפת לנו ממהו ערכי, רוחני ונהיה מוכנים להשקיע בשבילו מאמץ.

העם היהודי הוא המצפון של העולם. זוהי הסיבה שיש אנשים ומדינות ששונאות אותו, כי הם לא רוצים להקשיב למצפון, הם לא רוצים לעמוד בפני האמת של המציאות. הם מעדיפים לשכוח שלעולם יש מנהיג ושכל אדם צריך לחיות חיים מוסריים. כל יהודי הוא מנורה. כל יהודי חייב להאיר, לא רק בשביל עצמו, אלא גם בשביל הסביבה. אנחנו חייבים את זה לעצמנו ואנחנו חייבים את זה לעולם. ה' מצפה מאתנו שנאיר את העולם וגם העולם מצפה מאתנו שנמלא את תפקידנו.

אור הוא דבר מוזר. איננו יכולים למשש אותו, לשמוע אותו, להריח או לטעום אותו. ועדיין, אי אפשר לחיות בלעדיו. בזכותו אנו יכולים לראות את כל היופי שיש בעולם ואת כל הדברים שאנו צריכים לראות כדי לחיות ולתפקד בחיים. אם לא היינו רואים את כל הדברים, הם עדיין היו קיימים, אבל לא היינו יכולים להנות מהם והם היו חסרי תועלת עבורנו. כך הדבר בנוגע לערכים הרוחניים שלנו. איננו יכולים לחוש אותם בידים ואיננו יכולים להפקיד אותם בחשבון הבנק שלנו. בלעדיהם, העולם הקונקרטי לא משתנה, הוא נשאר כמו שהוא, רק אנחנו היינו עיוורים אליו ולא היינו יכולים להנות ממנו. בלעדי הערכים הרוחניים של היהדות, אינך יכול להעריך נכון את החיים ואינך יכול להיות מודע לחשיבות של כל דבר בחיים שלך. אנשים שאין להם ערכים רוחניים חסרים את ההתייחסות הנכונה לחיים ואת היכולת להתמודד בצורה נכונה ומוצלחת עם האתגרים והקשיים שהחיים מציבים בפני כל אדם.

המדענים מספרים לנו על שתי תכונות של האור, שבלעדיהם הוא אינו יכול להתקיים: ראשית, הוא חייב להיות בתנועה. שנית, הוא חייב לשאת תוכן. זהו גם כן המרשם לחיים מאושרים וטובים. כל אדם חייב להיות נושא איזשהו תוכן, הוא חייב להרגיש שיש בחייו יותר מאשר סתם לחיות בשביל עצמו. כל אדם חייב לחוש שהוא פועל ומתאמץ לא רק בשביל עצמו אלא גם בשביל משהו נוסף. זה מה שמעניק לנו את התחושה שיש טעם וערך לחיים שלנו. שנית, כל אדם חייב להבין שהוא בא לעולם הזה לא בשביל לנוח. אסור לנו לצפות לחיים שקטים, נינוחים, חסרי שינוי ותנועה. אנחנו חייבים להבין, שרק כאשר אנחנו בתנועה מבחינה רוחנית אנחנו יכולים להיות מרוצים ומאושרים. דווקא אם וכאשר רוחנית אנו לא רגועים אלא שואפים ליותר, רק אז יש לנו אושר ושקט פנימי. אם אנחנו נשארים במקומנו מבחינה רוחנית, העולם הפנימי שלנו אינו שבע רצון ואינו במנוחה ולא נוכל להתמודד כראוי עם אתגרי החיים. הנפש שלנו בנויה כך שהיא מתאימה לתנועה תמידית.

הזה הארון אינו נמצא במרכז המחנה. קשה יותר לעסוק בעניינים רוחניים כי חייבים לשמור על הקיום החומרי. זהו מצב של "בלכתך בדרך", לעומת ה"בשבתך בביתך" של תקופת היציבות והביטחון.

בכל אחד מהמצבים הללו עם ישראל ניצב בפני אתגר מיוחד. האתגר של ה"בלכתך בדרך הוא ברור: קמים מסביבנו אויבים הרוצים לפגוע בנו ואנחנו צריכים למצוא דרכים להישמר מהם. גם המצב של "בשבתך בביתך" מציב בפנינו אתגר. הסכנה של התקופה הנינוחה והשלווה היא שאז מתעוררים בתוך עם ישראל כוחות המתנגדים לתרבות המיוחדת שלנו, למורשת שלנו, לכל מה שהיהדות מייצגת. בזמן שאנו לא מאוימים פיזית ואיננו צריכים להשקיע את כל הכוחות במאמץ ההירדדות, יש פנאי לעסוק להטיל ספק בכל העקרונות הבסיסיים של היהדות. אז נשמעים קולות ששואלים למה בכלל להישאר יהודי, למה להתחתן עם יהודי, בשביל מה צריך חינוך יהודי, מדוע אני חייב לחיות על-פי ההלכה וכו'. הרבה פעמים מי ששואל את השאלות האלה מתרחק מהיהדות, מתרחק מהתרבות של בית ההורים שלו ונמשך לתרבות נכרית. עבור יהודי שחי בגלות, התרבות הזרה מצויה בכל מקום ולפעמים היא מאד מפתה.

כנגד שני האתגרים הללו באים הפסוקים המלווים את תנועת הארון. כשהארון מתחיל את שלב התנועה, אומרים את הפסוק שהוא תפילה להישמר ולהינצל מהאויבים החיצוניים של עם ישראל וכשהארון עובר למצב מנוחה אנו מתפללים שה' יעזור לנו לשמור על השלמות של המשפחות שלנו, שהילדים שלנו לא יתרחקו מאתנו, שישובו אלינו וימשיכו את המורשת של עם ישראל.

העלתך

בשבתך בביתך ובלכתך בדרך

**"ויהי בנסוע הארון
ויאמר משה קומה ה'
ויפוצו אויביך וינוסו
משנאיך מפניך:"**
(במדבר י, לה)

בפרשתנו מובאים הפסוקים שנהגו לומר לאורך המסע במדבר בכל פעם שהעם יצא לדרך אל התחנה הבאה במדבר. אלה הם הפסוקים שאנו נוהגים לומר בזמן הוצאת ספר תורה בבית הכנסת. בזמן התנועה במדבר, הארון היה נישא בראש המחנה. כשהיו מגיעים לתחנה הבאה, היו מניחים אותו במקומו והעם היה מסתדר סביבו. כשהיו מרימים את הארון כדי לצאת לדרך, היו אומרים: "קומה, ה', ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך". כשהיו מניחים את הארון, היו אומרים: "שובה, ה', רבבות עמך בית ישראל". הקשר בין הפסוקים ובין העיתוי של אמירתם בזמן המסע במדבר הוא עמוק מאוד. ישנם שני מצבי חיים בסיסיים - מנוחה ותנועה. ישנן תקופות של יציבות וישנם זמנים של שינויים. זמן של שינוי, של תנועה הוא פחות נוח, אפילו מסוכן. כשהעולם נמצא במנוחה, עם ישראל נמצא במנוחה ויכול להשקיע את המרץ שלו בדבר העיקרי - התורה. הארון מונח אז במקומו במרכז המחנה. אבל כאשר העולם עובר שינויים, שזהו המצב במאה השנים האחרונות, זהו זמן מסוכן עבור עם ישראל והוא לא יכול לשבת בשקט ולעסוק בתורה. הוא חייב להקדיש את רוב הכוחות שלו פשוט כדי להבטיח את קיומו, להיזהר ולהישמר ממי שרוצה להשמיד אותו. בזמן

שהמילה "אנשים" מציינת שהם היו אנשים חשובים. הם פחדו שאחרי הכניסה לארץ הם יאבדו את המעמד החברתי החשוב שלהם. הפחד הזה השפיע על כל ההסתכלות שלהם כשהם הסתובבו בארץ כנען. הם הלכו וחיפשו סיבות שיצדיקו את אי רצונם להיכנס לארץ. משה חשב על האפשרות שדבר כזה יקרה ולכן, כשהוא שלח אותם למשימתם, הוא אמר להם "וראיתם את הארץ מה היא". הוא אמר להם "תסתכלו על הארץ, תתרכזו בארץ, לא בעצמכם. אל תסתכלו על עצמכם." אבל הם לא הצליחו. כשהם יצאו לדרכם הם היו מרוכזים בעצמם ובטובתם הפרטית ולא על טובת העם כולו.

המילה "וראיתם" מופיעה בתורה עוד בשני מקומות נוספים. האחד הוא בסוף הפרשה, בקשר למצוות ציצית. כתוב שם: "ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת וראיתם אותו". המצווה היא לקשור פתיל בכל אחד מארבעת פינות הבגד. אותה מילה מופיעה גם בדברי פרעה למיילדות העבריות: "וראיתם על האובניים, אם בן הוא והמיתן אותו ואם בת היא וחיה". פרעה מצווה על המיילדות להרוג את הבנים הנולדים לעם ישראל. כשהמיילדות מחליטות לא לציית לדברי שליט מצרים האכזר, הן לוקחות על עצמן סיכון אישי גדול, אולם הן חושבות על עצמן. הן היו מוכנות להקריב את טובתן האישית בשביל טובת עם ישראל. התוצאה היתה שפרעה לא הרג אותן וה' העניק להם ברכה והמשפחות שלהן שגשגו והצליחו. אבל בשעת המבחן הן לא ידעו איך העניין יסתיים. הן היו מוכנות למות בשביל עם ישראל כי הם שמו את טובתן האישית בצד ואת טובת עם ישראל במרכז. הציציות מונחות בארבעת קצות הבגד. אם הבגד נקרע במרכזו, הוא אינו נפסל בכך, אולם אם נקרעת אחת הציציות, אסור ללבוש את הבגד הזה. ובכל זאת, למרות שהציציות הן החלק החשוב של הבגד, המיקום שלהם הוא בארבעת הפינות. כשמשה משתמש במילה "וראיתם" בתדרוך שלו למרגלים לפני צאתם לשליחותם, הוא רוצה לומר להם "תהיו כמו ציצית, תהיו כמו המיילדות העבריות. אל תנסו לשים את עצמכם במרכז. תנסו להתגבר על הנטייה לחיפוש האינטרס האישי והטובה האישית בכל דבר. אתם עכשיו שליחים של עם ישראל. טובת עם ישראל היא העניין המרכזי עכשיו, לא טובתכם האישית". הם לא הצליחו בכך והמיטו אסון על עם ישראל.

אדם שדואג רק לעצמו יודע שהוא לא בסדר ולכן הוא פוחד. וכך, אחרי שהם יצאו למשימה מתוך עמדה של פחד, הפחד הזה הלך וגדל, הלך והתפשט, עד שהכריע

לח

אל תאבד תקווה

"ויהס כלב את העם
אל משה ויאמר עלה
נעלה וירשנו אותה כי
יכול נוכל לה:"
(במדבר יג, ל)

המסע ממצרים לארץ כנען יכול היה להימשך מספר ימים בלבד. הוא נמשך ארבעים שנה בגלל המאורע המתואר בפרשתנו - חטא המרגלים. עם ישראל מבקש לשלוח מרגלים כדי לבדוק את הארץ אליה הם מיועדים להיכנס. זו היתה הטעות הראשונה. ה' הבטיח להם שהוא יתן להם את הארץ הזאת והם לא בטחו בו ורצו לבדוק בעצמם. יוצאים שנים-עשר אנשים חשובים, אחד מכל שבט. לאחר ארבעים יום הם חוזרים ובפי עשרה מהם יש בשורות רעות: אמנם הארץ היא טובה, אבל האנשים שחיים בה הם גדולים וחזקים ועם ישראל לא יוכל לגבור עליהם. רק יהושע בן-נון וכלב בן יפונה הכריזו "עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה". העם כולו נכנס להיסטוריה, כולם נכנסו לאוהלים שלהם ובכו כל הלילה. היו אפילו כאלה שהציעו למנות עליהם מנהיג חדש ולחזור למצרים. מה קרה כאן? מה גרם לעשרת המרגלים לראות את המציאות כפי שהם ראו אותה ומה גרם ליהושע וכלב לראות את המציאות כפי שהם ראו אותה? מדוע העם קיבל באופן מוחלט את גרסתם של עשרת המרגלים הפסימיים ודחה את העמדה האופטימית של יהושע וכלב?

הם פחדו. עשרת המרגלים לא היו אנשים פשוטים. ה' מצווה על משה "קח לך אנשים" ורש"י מסביר

אותם לגמרי. כשהם חזרו אל העם, הפחד הזה כבר מילא את כל אישיותם ולכן הם היו מאוד משכנעים כשהם תיארו את הדברים המפחידים שהם ראו שם. והיתה סיבה נוספת לכך שהעם השתכנע מדבריהם. אנו צריכים לזכור שעם ישראל שעמד והקשיב למרגלים הוא העם שעד זמן לא רב קודם לכן היה עבד במצרים. הם עדיין לא השתחררו מהמנטליות העבדותית, נפשם היתה נפש של עבד החי בפחד מאדונו. כשהמרגלים תיארו בפניהם את הערים הבצורות ואת יושבי הארץ האימתניים, הם נגעו בדיוק ברגשי הנחיתות שלהם כעבדים המסתכלים על אדוניהם מלמטה למעלה. המרגלים תיארו את הרגשתם למראה יושבי הארץ "והיינו בעינינו כחגבים, וכן היינו בעיניהם". בגלל הפחד שלהם, הם באמת הרגישו את עצמם כחגבים, הם הרגישו שאין להם סיכוי מול הכנענים, שהם נחותים וחלשים והם העבירו את תחושת הנחיתות הזו לכל העם. תגובת העם היתה קשה. הם בכו וקוננו והתלוננו בפני משה ואהרון על שהם הוציאו אותם ממצרים כדי למות במדבר.

התוצאה של אותו בכי נמשכת עד היום. חז"ל אומרים שאותו לילה היה ליל ט' באב, והתאריך הזה נקבע כיום בכי לדורות. הבכי הזה, שלא היתה לו הצדקה, גרם לכך שבמשך דורות תהיה לעם ישראל סיבה טובה לבכות בלילה הזה. גם לגבי אותו דור היתה לבכי הזה משמעות גורלית. בגללו הם לא נכנסו לארץ כנען ועם ישראל נשאר במדבר עד שכל אותו הדור מת. למעשה, בתגובה שלהם לדברי המרגלים הם הוכיחו שהם אכן לא ראויים להיכנס לארץ ישראל. כדי לכבוש את ארץ ישראל צריך אומץ, צריך רוח גבורה. מי שמגיב בהיסטריה כזאת להפחדות המרגלים אינו מסוגל לעמוד במשימה של כיבוש הארץ. באופן כזה הם למעשה הוכיחו שהמרגלים צדקו כשהם אמרו שעם ישראל חלש מכדי לגבור על הכנענים. הם נעשו אנשים נחותים כי הם לא הצליחו למצוא בקרבם את העוצמה הפנימית הדרושה כדי להתגבר על הפחד. לפעמים יש מקום לפחד. לפחד יש תפקיד חשוב בחיינו. אדם שנכנס למצבי סיכון מיותרים וחסרי תועלת אינו אמיץ, אלא טיפש. פחד הוא תכונה ששומרת עלינו בכל מיני מצבים, אבל חשוב שאנחנו נשלוט עליה על פי שיקול דעתנו ולא שהיא תשלוט עלינו גם במקום שהיא מיותרת. אם אנו יודעים שצריך לעשות מעשה מסוים, שיש בו סיכון מסוים, אנו צריכים להיות מסוגלים להתגבר על הפחד ולעשות את מה שצריך. חייל היוצא לקרב להגנת מולדתו יודע שהוא הולך לעשות

משהו מסוכן וזה בסדר אם הוא פוחד, אבל הוא מתגבר על הפחד כי הוא יודע שהוא עושה את המעשה הנכון. הוא מקבל את הכוח להתגבר על הפחד מתוך ההכרה בנכונות המעשה שהוא מתכוון לעשות ובחיוניות של המעשה. הוא לא טיפש, הוא אמיץ. חייבים להבחין בין פחד ובין זהירות. פחד היא תכונה שלילית, זהירות היא תכונה חיובית. הפחד משתק ומונע פעילות, הזהירות מעוררת לנקוט באמצעים הנכונים כדי להפחית למינימום את הסכנה הכרוכה בביצוע הפעילות. מי שפוחד אינו עושה דבר, אינו מתמודד עם האתגרים של החיים, הוא תמיד בורח מהם. מי שנזהר מתמודד עם אתגרי החיים ועושה זאת בצורה שקולה ואחראית.

כדי לא להיכשל במשימה נדרשה מהמרגלים ומעם ישראל תכונה נוספת - היכולת להתגבר על הפאניקה ולבחון דברים מתוך ראייה לטווח רחוק. אחד המאפיינים של אישיות בוגרת היא היכולת להימנע מהחלטות חפזות. לילדים יש נטייה טבעית להחליט מיד ע"פ מה שהוא יודע באותו רגע. אדם בוגר מסוגל לשלוט על הדחף הזה ולהשהות את ההחלטה שלו עד שהוא ירגיש שיש בידיו מספיק עובדות. עשרת המרגלים לא הצליחו להשתלט על הדחף הרגעי והסיקו מסקנות חפזות. העם גם הוא התנהג בצורה ילדותית כשהוא החליט שהמצב אבוד, שאין שום תקווה ושצריך לחזור למצרים. היו כאלה שקפצו להחלטה פזיזה נוספת. כאשר מאוחר יותר נאמר להם שהם ייענשו ולא יכנסו לארץ, היו הבה אנשים שהחליטו "לעשות תשובה" ולהיכנס לארץ בניגוד לרצון ה'. שוב החלטה חפזה, שנבעה מדחף רגעי ולא ממחשבה שקולה ואחראית.

למעשה אפשר להבין מדוע הם התנהגו כך. אחרי הכל, במובן מסוים הם היו ילדים. הם "נולדו" לפני פחות משנה קודם, כשיצאו ממצרים. לעבד אין שיקול דעת, לא משאירים בידיו את קבלת ההחלטות. רק כשהם יצאו למדבר ונעשו אדונים על חייהם שלהם הם התחילו ללמוד ולתרגל איך מקבלים החלטות. לכן, לא פלא שהם נכשלו במבחן הזה. רק כלב ויהושע הצליחו להחזיק מעמד, לשלוט על רגשותיהם ולהבין שאם ה' מבטיח - ה' מקיים והוא יכניס אותם לארץ כנען למרות הכל.

מאיפה לקחו יהושע וכלב את הכוח הזה? חז"ל אומרים שבכניסה לארץ כלב נפרד מחבריו, הלך לבדו לחברון, נכנס למערת המכפלה ושם, במקום בו טמונים

רכש בהיותו משרתו של משה רבנו. הרבה דברים טובים וחשובים אפשר ללמוד מספרים או משיעורים, אבל שום ספר ושום שיעור לא יכולים להשריש בלב האדם תכונות אישיותיות מעולות כמו ששהות ממושכת ורצופה בחברת אדם גדול יכולה לעשות. יהושע ליווה את משה רבנו וראה איך משה מתמודד עם בעיות קשות, איך הוא עומד במצבי לחץ, איך הוא מקבל החלטות באחריות, מתוך שיקול דעת ולא בחיפזון. הנסיון הזה העניק ליהושע את אורך הרוח ואת היכולת לבחון ולהתייחס נכון אל המציאות.

הדבר הנוסף שעזר ליהושע היתה מתנה מיוחדת שהוא קיבל מרבו. שמו המקורי של יהושע היה "הושע". כך הוא מוזכר בתחילת הפרשה. לפני צאתו לדרך, משה שינה את שמו והוסיף לו את האות "יוד". חז"ל אומרים שזוהי ה"יוד" שנלקחה משרי אשת אברהם כששמה הוחלף ל"שרה". כך הטביע משה בנפשו של יהושע את האמונה הגדולה ואת הבטחון בה, שהיו חלק מאישיותה של שרה אימנו.

ה' מקיים הבטחות. כדאי שנזכור את זה.

האבות והאמהות, הוא התפלל לה' שיעזור לו. המעשה הזה הציל אותו ממלכודת ההיסחפות ברגשותיהם של חבריו למסע. הוא למעשה ניתק את עצמו מהם, פיזית ומנטלית, והתחבר אל האבות והאמהות של האומה. בכך הוא רכש לעצמו את היכולת לראות את המציאות מתוך פרספקטיבה רחבה. הוא עזב לשעה קלה את המציאות העכשווית והתחבר אל ההיסטוריה הארוכה של עם ישראל. הוא חשב על המצבים הקשים שהאבות והאמהות עמדו בהם בהצלחה, על הנסיונות הקשים שלהם. הוא הזכיר לעצמו איך הם עמדו באומץ ולא איבדו תיקווה גם כשהמציאות נראתה חסרת סיכוי. אברהם אבינו נזרק לכבשן האש ויצא משם חי; שרה היתה בת 99 ועדיין לא ילדה ואז נולד יצחק; יצחק כבר היה קשור על המזבח, מוכן לשחיטה, כשהופיע המלאך. ההיסטוריה היהודית רצופה מצבים חסרי סיכוי. מי שמבין שהוא חלק מההיסטוריה היהודית יודע שאסור לו להיות שבוי רק במה שענינו רואות. כשמדובר במה שקורה לעם ישראל, אסור להתעלם מהגורם הכי חזק בשטח - רצון ה'. מי שמתעלם מהעובדה שאנחנו עם ה' ושהוא משגיח עלינו, מתעלם מהגורם המשמעותי ביותר בנייתוח המצב. ניתוח ריאלי מפוכח של המציאות בכל מה שנוגע לעם ישראל חייב לקחת בחשבון שאנחנו לא עם נורמלי, שההיסטוריה שלנו לא נורמלית ושהעתיד שלנו אינו נורמלי. כלב רכש במערת המכפלה הסתכלות ארוכה על המציאות. הוא יצא משם מתבונן במציאות בעיניים יהודיות, עיניים של אמונה ובטחון. לכן הוא יכל לראות את כל הדברים שחבריו ראו - את הערים הבצורות והחזקות שראשיתן בשמים ואת בני הנפילים הענקיים, שלידם אדם רגיל נראה כמו חגב, ובכל זאת לא להרגיש כמו חגב אלא כמו בן נאמן ואהוב העומד להיכנס אל הבית שאביו ייעד לו. כלב לא התעלם מהמציאות, הוא לא עצם את עיניו, הוא הביט וראה את כל מה שחבריו המרגלים ראו ופחדו, אבל הוא לא פחד כי הוא ידע להסתכל על המציאות בעיניים יהודיות, בעיניים של האבות והאמהות שלנו. בכוח האמונה הזאת בה', המנהיג את עם ישראל מאז ועד עולם, יכל כלב לעמוד מול עשרת חבריו ההיסטוריים, מול העם הנתון בייאוש ולהכריז בביטחון גמור "עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה".

יהושע לא נפרד מחבריו. הוא נשאר אתם לאורך כל הדרך. שני דברים עמדו לו כדי להינצל ממלכודת העין הרעה של חבריו למסע. האחד הוא הנסיון הרב שהוא

היו מסוגלים לעלות יותר. הם לא הבינו שלא מספיק לרצות להוציא לפועל ולממש את הפוטנציאל האישי, צריך גם לראות שעושים את זה בצורה מוסרית. צריך לשים לב שאנחנו מפתחים רק את אותם צדדים באישיות שלנו שטוב ונכון ומועיל לפתח אותם. במעמקי הנפש של כל אחד ישנם גם תכונות ונטיות שלא כדאי לפתח אותם. אדרבא, צריך להיזהר שהם לא יתפסו מקום גדול מדי באישיות שלנו. אדם אינו עומד בתחתית סולם עליו הוא יכול רק לעלות. הוא עומד במרכזו של סולם, והוא יכול לעלות או לרדת, על-פי בחירתו והחלטותיו. דותן ואבירם לא הבינו את זה. הם טיפחו את יצר הקנאה והשנאה שלהם והורידו את עצמם נמוך יותר ויותר, עד אבדן. צריך לשים לב שההתפתחות האישית שלנו לוקחת אותנו מעלה ולא מטה.

קורח בא בהאשמות קשות למשה רבנו. הוא מאשים את משה שהוא נוהג בשררה מוגזמת ושהוא מתגאה על עם ישראל, שהם כולם קדושים ואינם זקוקים למנהיגותו של משה. בפי דתן ולאבירם ישנן טענות קשות לא פחות: "המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר". הם כל-כך עיוורים בשנאתם, עד שהם נותנים את התואר היפה של ארץ ישראל, "ארץ זבת חלב ודבש" ל...מצרים! הם גם מאשימים את משה בכך שהוא לא מילא את תפקידו ולא הכניס אותם לארץ ישראל. זה נכון שמשה לא הכניס אותם לארץ, אבל הם "שכחו" שנגזר עליהם להישאר במדבר 40 שנה לא בגלל משה אלא בגלל חטא המרגלים. אם זה היה תלוי במשה, הם כבר היו נכנסים לארץ. אם נבחן את ההאשמות של קורח וחבריו נראה שהם מתבססות על עובדות נכונות שהוצאו מהקשרן. קורח היה חכם, אלא שהוא השתמש בחכמתו כדי להרע וסופו היה שמרוב חכמה הוא נהיה טיפש.

המדרש מתאר את הדרך המחוכמת בה בחר קורח להפגין את חכמתו ולהוכיח את טענותיו. כפי שראינו בסוף פרשת "שלח", כל בגד שיש לו ארבע כנפות חייב בציצית של חוט תכלת. קורח הצליח לגייס אל שורותיו 250 מנהיגי ציבור, הלביש אותם בבגד שעשוי כולו תכלת ושאל את משה אם הבגדים האלה חייבים בציצית. משה ענה שכן. קורח השיב בלגלוג: "ארבע חוטים של תכלת פוטרים את כל הבגד ובגד שעשוי כולו תכלת עדיין חייב בציצית?" אחר-כך הוא שאל, "האם חדר המלא בספרי תורה חייב במזוזה?" התשובה של משה היתה חיובית וקורח השיב בלגלוג: "חדר ריק, שיש בו כמה ציטוטים מהתורה על משקוף הכניסה, מספק את דרישות

רח

מה אתה עושה עם הכשרון שלך?

"ויקהלו על משה ועל אהרון ויאמרו אליהם רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על

קהל ה'?"

(במדבר טז, ג)

בפרשת השבוע אנו קוראים על המרד של קורח, דתן ואבירם נגד מנהיגותו של משה רבנו. המרד מסתיים כאשר האדמה פותחת את פיה ובולעת את המורדים ובני משפחותיהן ועוד מאתיים חמישים אנשים נכבדים נענשים במוות בשרפה.

נשאלת השאלה, מדוע הם נענשו באופן שונה? רבותינו מסבירים שמאתיים וחמישים הנשיאים הצטרפו למרד משום שהם רצו לקבל תפקיד של כוהנים בעבודת המשכן. היו להם שאיפות טובות, רק הדרך שבה הם בחרו לנסות להגשים את שאיפותיהם היתה מקולקלת. לדתן ואבירם, לעומת זאת, לא היו שום שאיפות חיוביות. כל רצונם היה להחליש את מעמדם של משה ואהרון. אם הם רצו משהו לעצמם, זה היה לראות אם הם מסוגלים להוביל מרד. הם רצו להוכיח לעצמם שהם יכולים לעשות את זה. לא העסיקו אותם שאלות מוסריות של טוב ורע, מותר ואסור. הם פשוט רצו לשפר ולפתח ככל האפשר את הכשרונות החבויים שלהם. מאתיים וחמישים הנשיאים נשרפו באש האמביציות הבלתי-נשלטות שלהם. לדתן לא היו אמביציות. הם רצו לפתח את הכשרונות שלהם ולא שמו לב שהפיתוח הזה לא מעלה אלא מוריד אותם יותר ויותר, עד לנקודה ממנה הם כבר לא

ההלכה, ואילו חדר מלא ספרי תורה לא מספק את דרישות ההלכה? איזו מין תורה הבאת לנו?"

הרמז המסתתר ב"שאלות ההלכתיות" הללו הוא ברור. עם ישראל הוא כמו חדר מלא ספרים, שאינו זקוק - לדעתו של קורח - למזוזה, וכמו בגד עשוי כולו תכלת, שאינו זקוק - שוב, לדעתו של קורח - לציצית. בכך הוא רצה להדגים את טענתו שעם ישראל אינו זקוק, בעצם, להנהגה של משה ואהרון, מכיוון ש"כל העדה כולם קדושים" ולכן הם לא זקוקים למנהיגים.

מעבר לכך, הוא בחר בכוונה דוגמאות קיצוניות, הוציא אותן מהקשרן וניסה להוכיח על ידן את חוסר הצדק, כביכול, של חוקי התורה. הוא לא למד את חוקי התורה בענווה, כדי להבין אותם באמת, אלא מתוך יוהרה וגאווה, כדי למצוא בהם פגמים ולהראות שאין בהם היגיון. זהו האופן הגרוע ביותר של לימוד תורה. מי שלומד תורה לשם כך, ראוי לו שלא יגש לתורה בכלל. את התורה צריך ללמוד באהבה ובענווה, לזכור שהיא מבטאת את האמת והצדק המוחלטים ושלא תמיד אנו מסוגלים לראות מיד את ההיגיון שבחוקיה. בשביל זה צריך ללמוד הרבה תורה ולהשיג ראייה כללית ורחבה, אז רואים איך כל פרטי חוקי התורה מתאימים זה לזה ומתיישבים על הדעת. בכל דבר שעוסקים בו חייבים לראות את התמונה השלמה. לפעמים יש בעיות בין בני זוג. יש משהו שמפריע להם והם עסוקים באותו דבר בעייתי מסוים ומתעלמים מ-95% של החיים המשותפים שלהם שהוא בריא וטוב. הרבה פעמים כל העזרה שלי לאותם זוגות היא בכך שאני משקף בפניהם את המציאות הזו. אני מראה להם את היחס בין החלק הבריא והשמח שבנישואין שלהם ובין החלק הבעייתי. כשהם רואים את זה, הם מתעודדים ומוצאים בעצמם דרכים להתגבר על הבעיה.

הגישה של קורח מזכירה סיפור מהמדרש. המדרש מספר על אדם אחד שהיו לו שתי נשים, אחת צעירה ואחת מבוגרת יותר. האישה הצעירה נהגה לתלוש מראשו את השערות הלבנות שהיא מצאה שם והאישה המבוגרת היתה תולשת מראשו את השערות השחורות. סופו של האיש הזה היה שהוא נשאר קרח לגמרי. שמאמץ יתר, שהושקע בכיוון לא נכון, הביא לנזק יותר מאשר לתועלת. קורח רצה יותר מדי ונשאר בלי כלום.

כולנו שואפים לשלמות. כל יהודי רוצה שיהיה יותר טוב. יחד עם זה, אסור לאבד את הכרת הטוב. גישה כזאת, שרק מתלוננת על מה שלא בסדר ולא יודעת להעריך ולהודות על הדברים הטובים, יכולה רק להזיק. בד בבד עם השאיפה לשלמות, אנו חייבים תמיד להבחין בדברים הטובים שכבר ישנם, לציין אותם לעצמנו ולזולתנו, להתעודד מהם ומתוכם להמשיך באופטימיות להתקדם לקראת שלמות. צריך גם ללמוד להתייחס לא רק לתוצאות שמישהו השיג, אלא גם למאמץ שהוא השקיע. בחברה ההישגית שלנו, המעריכה תוצאות ולא תירוצים, אנחנו לא רגילים להתייחס כך למציאות. הקב"ה מתייחס אלינו כך. הוא לא בוחן אותנו ולא שופט אותנו רק ע"פ מה שהצלחנו להשיג, אלא בעיקר ע"פ המאמץ, ההשתדלות והאכפתיות שלנו. כך היינו רוצים שיתייחסו אלינו וכך אנחנו צריכים ללמוד להתייחס גם לאנשים אחרים.

תמיד אפשר למצוא חסרונות בדברים שמישהו אחר עושה וזה לא מצדיק לפסול אותו. זה טוב לשאוף לשלמות, אבל צריך להעריך את מה שיש גם אם זה לא מושלם. העם עדיין לא הבין את זה אפילו אחרי המרד של קורח ואחרי שכולם ראו מה היה סופו. משה החליט לתת להם שיעור מיוחד. הוא ציווה על כל אחד מהשבטים להניח במשכן מטה. בבוקר למחרת, כל המטות נשאר כשהיו ורק המטה של אהרון בלב והצמיח פרי שקד. השקד בא להארות לעם את התכונה המיוחדת של אהרון. הוא לא היה מושלם, אבל הוא היה שקדן. הוא שקד על תפקידו ועשה ככל יכולתו כדי להצליח. הוא השתדל ללמוד מהנסיון ולתת מעצמו את הטוב ביותר. לכן, גם ההצלחה החלקית שלו היתה ראויה להערכה. אותם אנשים שבעצמם לא עשו כלום ורק העבירו ביקורת על משה ואהרון, המטה שלהם נשאר יבש וללא פירות, כראוי להתנהגותם. המטה שלהם נשאר

מופנה כלפי מטה, בלי עלייה. זוהי גישה שרק מורידה את האדם ולא מעלה אותו. מתיחת ביקורת וציון פגמים אצל אחרים הם מעשים חסרי תועלת, שלא נותנים פירות. השתדלות, אכפתיות. עשיית הטוב ביותר האפשרי - זו התייחסות המניבה פירות. אהרון הכיר בחשיבות המאמץ וההשתדלות והוא ידע שגם הצלחות חלקיות יכולות להפריח ולהפירות את החיים.

ומשונות כדי להכפיש את שמם. דתן ואבירם אפילו האשימו את משה ואהרן שבגללם כל העם לא נכנס לארץ ישראל. חוסר היכולת שלהם לקחת אחריות ולמלא את התפקיד שנועד להם הפך לשנאה כלפי משה ואהרן. לא עזרו למשה ואהרן כל הנסיונות לפייס אותם ובכך למנוע מהם להידרדר. משה שולח שליחים לקרוא לדתן ולאבירם, אבל הם מגיבים בעזות פנים: "ויאמרו לא נעלה. המעט כי העליתנו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר כי תשתרר עלינו גם השתרר?" כפי שמעיר רש"י, הם למעשה חרצו את דינם בדבריהם. הם אמרו "לא נעלה" והם אכן לא עלו כאשר פצתה האדמה את פיה ובלעה אותם.

המשנה ב"פרקי אבות" מבחינה בין מחלוקת לשם שמים ובין מחלוקת שלא לשם שמים. המחלוקת של קורח וחבריו לא היתה לשם שמים, כי הם חשבו רק על טובת עצמם, אבל מחלוקת לשם שמים, שעניינה לברר את האמת בלי פניות אישיות, היא דבר מותר ואפילו מבורך, כי כך האמת מתבררת באופן רחב ועשיר יותר. כמו במחלוקות בין בית הלל ובית שמאי, שהיו כנות וענייניות, כשכל צד לוקח אחריות על דבריו וממשיך לאהוב את הצד השני למרות שדעותיהם מנוגדות.

היהדות שמה דגש על חשיבות ראיית הדברים בפרספקטיבה הנכונה. אפילו בתחום לימוד התורה אנו מבחינים בין לימוד תיאורטי ללימוד יישומי, הלכה למעשה. לא כל תלמיד חכם או כל רב הבקיא בלימוד הלכתי תיאורטי יכול להיות פוסק. זה לא מספיק להיות בעל שכל חריף וללמוד הרבה תורה. כדי להיות פוסק, כדי להיות מוכשר לפסוק הלכה למעשה, הרב צריך להיות מסוגל לבחון את המקרה הנידון בפרספקטיבה רחבה. הוא צריך להקיף בדעתו את כל צדדי המציאות, לקחת בחשבון את כל הנתונים הרלוונטיים, לדעת איזה משקל ראוי לייחס לכל אחד מהם, ורק על סמך כל הנתונים האלה להכריע את ההלכה. קורח ראה רק צד אחד של המציאות. הצד שלו. מה שהניע אותו לא היה שאיפת הצדק. מה שהניע אותו היתה תחושת התסכול שלו כי הוא חשב שהוא ראוי ליותר ממה שהוא קיבל. לשם כך הוא גייס את כל הכריזמה שלו, את כושר השכנוע ואת החכמה שלו כדי להתנגח במשה. הוא היה מודע לכשרונות שלו והוא השתמש בהם לרעה.

קורח טען כנגד משה שהוא לוקח יותר מדי לעצמו ולא מאפשר לבני ישראל להגשים את עצמם. אנשי שבט ראובן הרגישו מקופחים במיוחד. ראובן הוא הבן הבכור ובתור שכזה הוא היה אמור להיות המנהיג הדתי והמנהיג הפוליטי. למעשה לא נשאר לו שום יתרון. יוסף זכה בחלק כפול כי שני בנים נעשו שני שבטים, ההנהגה הפוליטית הגיעה ליהודה ולוי קיבל את תפקיד המנהיג הדתי. הרבה אנשים משבט ראובן חשו שהם מופלים לרעה, אבל שבט ראובן איבד את היתרונות שלו באשמתו. ראובן נכשל בתפקידו כמנהיג. היו לו כוונות טובות, אבל ההתנהגות שלו הוכיחה שהוא לא מתאים להיות מנהיג. הוא רצה להציל את יוסף, אבל המירב שהוא הצליח לשכנע את האחים לעשות היה להשליך את יוסף לבור. הוא רצה לעזור ללאה אימו לתפוס את מקומה של רחל לאחר מותה, אבל הוא עשה את זה בדרך לא טובה. הוא לא הצליח להראות תכונות של מנהיג.

גם קורח לא הצליח להראות שהוא ראוי להיות מנהיג. למרות שהוא היה האיש בעשיר ביותר בישראל, הוא קינא במשה ואהרן. היו לוויים שחשו מופלים לרעה, אבל גם הם לא הפגינו התנהגות אחראית. הם שמו להם למטרה להוריד את משה ואהרן. במקום לנסות להתרומם בעצמם ולהגיע למעלה הרוחנית של משה ואהרן, הם ניסו להוריד אותם לרמה המוסרית שלהם. הם הטיחו בהם האשמות שונות

בין בני האדם. התורה שלנו היא תורת חסד, היא מתיישבת על הלב וממלאה את החיים רק היכן שיש שלום ואהבה בין בני אדם. אהרון הכהן היה אוהב שלום ורודף שלום. אם הוא ראה שני אנשים שרבו ביניהם, הוא היה עושה הכל כדי להחזיר את השלום ביניהם. אהרון לימד את בני ישראל לעשות חסד. בזכותו זכו ישראל לענני כבוד שליוו אותם לאורך המסע. ענני הכבוד היו מיישרים לפנייהם את הדרך, הופכים הר ובקעה למישור, מסלקים נחשים ועקרבים ומגינים על העם מפני אויבים. מרים ידעה לתת תקווה ואופטימיות. זה היה התפקיד שלה. היא התחילה בכך כבר בילדותה. המדרש מספר שלאחר שפרעה גזר "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו", עמד עמרם ונפרד מאישתו, כי הוא אמר: "מה התועלת להוליד ילדים? הרי זורקים אותם ליאור". מכיוון שעמרם היה גדול הדור, כולם עשו כמוהו ונפרדו מנשותיהם. כל המשפחות התפרקו. המשמעות היא - ייאוש, אובדן כל תקווה מהמשך קיום עם ישראל. לעמרם וליוכבד אשתו היו שני ילדים קטנים - מרים ואהרון. מרים פנתה לאביה ואמרה לו שהוא חייב להתאחד עם אמם, כי כך לפחות יולדו ויהיו לעם ישראל בנות. למעשה היא אמרה לו שאסור לאבד תקווה. עמרם שמע לה וכך נולד משה. חכן אנו אומרים ש"בזכות נשים צדקניות נגאלו ישראל". משה רבנו, גואלם של ישראל, בא לעולם בזכות התקווה והאמונה של מרים.

אחר-כך, כשמשה הונח בתיבה על היאור והמצב נראה חסר סיכוי, מרים לא התייאשה. היא הסתתרה ליד היאור וחיכתה לראות מאין תבוא ההצלה של אחיה הקטן, והיא אכן באה ע"י בת פרעה. אחרי שעם ישראל עבר בים סוף ופרעה וכל חילו טבע בים, עם ישראל שר את שירת הים, שאנו נוהגים לומר בתפילת שחרית. משה הוביל את שירת הגברים ומרים הנהיגה את שירת הנשים. כתוב שם: "אז תיקח מרים הנביאה את התוף בידה". שירתן של הנשים היתה לא רק בפה, אלא גם בליווי כלי נגינה. שואלים חז"ל, מאיפה היו לנשות ישראל תופים באותה שעה? הם עונים שממש לפני היציאה החפוזת ממצרים, כשכולם היו עסוקים לקחת את הדברים החשובים, מרים עברה בין הנשים ואמרה להם לקחת גם תופים וכלי נגינה, כי היא ידעה שהקב"ה יעשה להם נסים גדולים והיא כבר הכינה את העם לחגיגות ההודיה. הנשים בישראל הן בעלות כוח אמונה ותקווה גדול יותר מאשר הגברים. הגברים נוטים יותר להתייחס לכל דבר דרך ניתוחים אינטלקטואליים. אישה יהודיה

קת

בפרשת השבוע אנו קוראים על מות אהרון ומרים, על הפרה האדומה, על חטאו של משה שבגללו נמנעה ממנו הכניסה לארץ ועל נחש הנחושת שעזר לרפא את המגפה שפרצה בעם. מתוך כל העניינים הללו משתקפת העובדה שעם ישראל נמצא עכשיו בשערי ארץ כנען. למעשה, עברו 38 שנים מהזמן בו מתרחשים הארועים המתוארים בפרשה הקודמת, פרשת "קורח". הפרשה הקודמת עסקה בדור שיצא ממצרים ופרשה זו עוסקת בדור שעומד להיכנס לארץ.

שלושה מנהיגים היו לו לעם ישראל לאורך המסע במדבר: משה, אהרון ומרים. לכל אחד מהם היה אופי מיוחד ותפקיד מיוחד ובזכותו של כל אחד מהם זכו ישראל לנס מיוחד שליווה אותם לאורך המסע הארוך במדבר. משה היווה את הסמכות התורנית. הוא קיבל את התורה בהר סיני והוא היה אחראי על מסירת התורה לעם ושמירה על קיומה. משה לימד את עם ישראל להאמין בה' ולקיים את מצוותיו. המן, ממנו ניזונו ישראל במדבר, ירד להם בזכות משה. פירוש המילה "מן" הוא "מה זה?". משה העביר לעם את המהות של הדברים, את העקרונות הבסיסיים בנוגע לאמת ולמהות המציאות. אהרון היה אחראי על היחסים הטובים

מתכוננים לכניסה לארץ

"זאת חוקת התורה אשר ציוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול:"
(במדבר יט, ב)

מברכת כל בוקר "ברוך שעשני כרצונו", כי היא יודעת שהיא ממש כרצונו של ה'. היא קשורה לריבונו של עולם קשר טבעי וחזק, לא רק דרך האינטלקט, אלא דרך הרגש. אלה הם נשים צדקניות שבישראל. התכונה הנשית הישראלית הזו באה לידי ביטוי מוחשי בדמותה של מרים. היא חיזקה אצל העם את התקווה והאופטימיות גם במצבים קשים. לאורך כל הדרך במדבר ליווה את עם ישראל באר, שהיווה את מקור המים שלהם. לכל מקום שהם הלכו, הבאר התקדמה אתם. הבאר הזו היתה להם בזכותה של מרים.

כשמרים מתה, הבאר נעלמה. העם בא בטענות אל משה והתלונן שאין להם מים. ה' הורה למשה לקחת את מטהו, להקהיל את כל העם, לדבר אל הסלע ואז יוציא הסלע מים שישקו את כל העם. משה הקהיל את העם, לקח את המטה שלו, פנה אל העם ואמר: "שמעו נא המורים (כלומר, המורדים)! המן הסלע הזה נוציא לכם מים?" מדוע אתם מתלוננים ומתמרדים? מדוע אתם חסרי אמונה? אתם לא מאמינים שה' ידאג לכל צרכיכם ויתן לכם מים אפילו מתוך סלע? ואז משה הרים את מטהו והיכה בסלע פעם ופעמים, עד שיצאו ממנו מים. דברי ה' שבאו מיד אחר-כך היו נוראים: "יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם".

מה היה חטאו של משה? יש אומרים שחטאו של משה היה שהוא כינה את בני ישראל "מורדים". למרות שהם התלוננו ופגנו אליו בצורה לא מכובדת, הוא היה צריך לכבד אותם ולא לענות להם כך. עם ישראל הם בניו של ה' ויש לכבד אותם. אפשר להבין מדוע הם היו קצרי רוח וחסרי בטחון. הם איבדו את מרים, שהיוותה עבורם מקור לתקווה ולאופטימיות. בבת אחת הם איבדו גם את הבאר שהשקתה אותם 40 שנה, שזהו משבר קשה, וגם את הדמות שרגילה היתה לעודד אותם במצבי משבר.

יש אומרים שהחטא של משה היה שהוא היכה בסלע בעוד שהוא היה צריך לדבר אליו. מה גרם למשה לעשות את הטעות הזו? בתחילת המסע במדבר משה ועם ישראל עמדו בסיטואציה דומה. העם ביקש מים וה' הורה למשה להכות בסלע ולהוציא ממנו מים. משה חשב שגם עכשיו הוא צריך לעשות אותו דבר – להכות בסלע. הוא טעה, כי עכשיו הוא היה צריך לדבר אל הסלע ולא להכות אותו. ההבדל

הזה הוא משמעותי מאוד, כי מדובר בדור אחר ושונה לגמרי של עם ישראל. הדור שיצא ממצרים היה דור של עבדים, חסר בטחון עצמי, חסר אמונה בכוחותיו להתמודד וחסר רצון להיות עצמאי. למרות שהיה להם רע במצרים, הם רצו להיות עבדים, הם לא רצו להיות עצמאים. יותר מפעם אחת הם הגיבו למצבי משבר בבקשה לחזור למצרים, לעבדות. היה צריך ללמד אותם שהם מסוגלים להתמודד, להראות להם שהם יכולים להתגבר על איתני הטבע. משה היה צריך להראות להם איך הוא יכול להכריח סלע להוציא בשבילם מים. העם שעומד להיכנס לארץ הוא בעל מנטליות ומבנה נפשי שונה לגמרי. זהו דור שנוולד בן-חורין. הוא אינו סובל תלות. הוא רוצה להיות עצמאי. את בני הדור הזה צריך ללמד שבחיים הטבעיים לא הכל מושג בקלות ומהר. כדי להשיג את מה שאתה רוצה אתה צריך ללמוד לדבר, לשכנע, לנסות להשפיע במתינות, באופן אנושי ומכובד ולא באלימות ובמכות. לכן משה היה צריך לדבר אל הסלע ולא להכות אותו. משה היה מנהיג מצוין לדור יוצאי מצרים, לדור המדבר, אבל הוא לא היה המנהיג שדור כובשי הארץ זקוק לו. בני הדור החדש רוצים להיות עם טבעי ונורמלי. הם זקוקים למנהיג מסוג אחר, שיתאים לאופי השונה והמיוחד שלהם. לכן נגזר על משה שהוא לא ינהיג את עם ישראל בכניסה לארץ.

כך גם אפשר להבין את העובדה שבני ישראל מתלוננים על המן. הם אומרים "קצה נפשנו בלחם הקלוקל!" איך אפשר לכנות כך את המן? המן היה המזון המושלם. הוא ירד בכמות הנכונה, היה קל לאסוף אותו, יכולת לטעום בו כל טעם שרצית, הוא אפילו נספג כולו באיברים ולא היתה בו פסולת שצריך להפריש מהגוף. אלא שזאת בדיוק היה החסרון שלו. המן היה מזון נסי, על-טבעי. עם ישראל רצה להתחיל לחיות חיים נורמליים וביקש מזון טבעי ונורמלי. הם רצו לאכול לחם שהם יאפו בעצמם, מחיטה שהם יזרעו ויקצרו במו ידיהם, ולא לחם שהם מקבלים במתנה ובלי מאמץ. לחם כזה הוא בשבילם "לחם קלוקל". לחם שניתן במתנה יוצר תלות של המקבל בנותן והם רצו להיות עצמאיים.

עם מותו של אהרון, הסתלקו ענני הכבוד שהגנו על עם ישראל וכעת עם ישראל היה צריך להיות מוכן להילחם באויבים העומדים בדרכו. אחת ההשלכות של מלחמה היא הפגישה עם המוות. זוהי פגישה קשה, לפעמים טראומטית, העלולה

עם ישראל רוצה להיות עצמאי, אבל הוא לא יודע איך עושים את זה וכך הרצון הזה בא לידי ביטוי גם באופן שלילי. ה' צריך ללמד אותם את ההגדרה הנכונה של עצמאות ואיך זה לא סותר את התלות בה'. אחרי שעם ישראל מתלונן על ההנהגה של ה' ושל משה, ה' שולח בהם מגפה של נחשים. כשהם זועקים לעזרה, ה' אומר למשה להכין נחש מנחושת, להציב אותו בראש מוט גבוה, וכל מי שיתבונן בנחש הנחושת - ירפא מהמגפה. במבט ראשון זה נראה די דומה למעשי כשפים ואמנם חז"ל מביעים תמיהה על דרך ריפוי כזאת: "וכי נחש ממית או נחש מרפא?" תשובתם של חז"ל מאלפת: "אלא בשעה שהיו ישראל נושאים את ליבם אל אביהם שבשמים - מיד היו נושעים". הרפואה באה להם אחרי שהם עשו מאמץ להתרפא, הם הסתכלו על נחש הנחושת כפי שה' ציווה אותם, ויחד עם זאת הם התפללו לה' שירפאם. ה' עוזר למי שעוזר לעצמו.

לגרום דכדוך בנפש. לכן קובעת ההלכה שמי שבא במחיצת מת אסור בכניסה לבית המקדש, כי בית המקדש הוא מקום של שמחה עילאית. במונחים הלכתיים אדם כזה הוא "טמא". טומאה זו אינה פגם מוסרי, שהרי לא בהכרח הוא עשה דבר רע. אדרבא, לפעמים הוא עושה מצווה חשובה ובגללה הוא נטמא. למשל, הוא נלחם בצבא והורג חייל של האויב, או שהוא עוסק בקבירת מת או שהוא משתתף בהלוויה ונכנס לבית קברות. למרות שהוא לא אשם, בכל זאת התרחשה אצלו ירידה רוחנית מסוימת, המונעת ממנו להיכנס לבית המקדש, עד שיטוהר. הטהרה מטומאת מת מעבירה ומסלקת את הרושם הרוחני השלילי שהתרחש כתוצאה מהמגע או מהקרבה אל המת. טהרה זו נעשית ע"י שמזים (מתיזים) עליו מים שערבבו בהם אפר של פרה אדומה, עם עוד חומרים. מעניין לציין, שעל פי ההלכה, הכהן העוסק בהכנת אפר הפרה ושמזה (מתיז) את המים האלה על האדם שבא להיטהר - הוא בעצמו נטמא כתוצאה מכך. זה בא להראות את העיקרון שציינו קודם, שאדם יכול להיטמא גם הוא לא עשה שום דבר רע. הרבה אנשים שואלים מדוע אסור להתחתן עם ממזר. הוא נולד כתוצאה מיחסי זנות. אמא שלו, בהיותה נשואה, שכבה עם גבר אחר וכך הוא בא לעולם. האדם הממזר יכול להיות טיפוס מאד נחמד, אפילו צדיק, אבל הוא לא יכול להתחתן עם בת ישראל כשרה. מה הוא אשם? התשובה היא שהוא לא אשם, אבל הוא פגום בכל זאת. גם תינוק שנולד לאם מכורה להרואין אינו אשם, אבל הוא מכור להרואין בכל זאת. זה קשה, אבל זאת המציאות.

ישנן דרגות בטומאה. גם אם אדם נוגע בשרץ, הוא נטמא ואינו יכול לבוא לבית המקדש עד שיטהר. ואולם, הטומאה הזאת היא קלה יותר. כל מה שהאדם הזה צריך לעשות הוא לטבול במקווה. את זה הוא יכול לעשות בעצמו, ללא עזרת אחרים. בשביל להיפטר מטומאת מת, לעומת זאת, אדם חייב לבוא אל הכהן שיטהר אותו. אף אחד לא יכול להיטהר בעצמו מטומאת מת. החיים מזמנים כל מיני סוגים של בעיות. ישנן בעיות שאדם יכול להתמודד איתם בכוחות עצמו. ישנן בעיות קשות יותר, שהאדם חייב לאפשר לאחרים לעזור לו. אסור לנסות לפתור אותם בעצמו. זה לא אומר שהוא חלש. זה רק אומר שישנם מצבים מורכבים, שניתן להבין אותם נכונה רק בעזרת זווית ראייה נוספת, של אדם אחר. זוהי אחת הסיבות שהמשפחה היא דבר כל-כך חשוב בשבילנו.

ויצליח לומר את המלים שיפגעו בעם ישראל. הטקטיקה בה נקט בלעם מזכירה לנו שיטות פעולה אנטישמיות מכל הזמנים. הוא ניסה לזרוע מבוכה ובלבול בקרב בני ישראל ולשכנע את אומות העולם שעם ישראל הוא מסוכן מאוד וכדאי להשמיד אותו כמה שיותר מהר, אחרת הוא ישמיד את כל מדינות האזור. בלעם היה מומחה לתעמולה ובלק רצה שהוא יחליש את עם ישראל ע"י ביקורת הרסנית וע"י זה שהוא יגרום להם להסתכסך ולהתקוטט בינם לבין עצמם. בלק לקח את בלעם להר בשם רמות בעל, שם היה מקום עבודה זרה של מואב, בתקווה שהמקום הזה יעניק לבלעם את ההשראה הדרושה ויגביר את יעילות קללותיו. רמות בעל היה מקום גבוה ואפשר היה לראות משם את כל מחנה ישראל. בלק סבר שאם בלעם יראה את כל בני ישראל במבט אחד, זה יעורר ויגביר את שנאתו אליהם. הוא קיווה שהמבט של בלעם, יחד עם מילות הקללה, יגרמו את התוצאה המקווה בתוך עם ישראל - שנאה ומלחמת אחים.

אנחנו יודעים שביקורת יכולה להיות הרסנית ולגרום לאנשים טובים לשנוא זה את זה. כשחיים ביחד, לפעמים מה שהאדם השני עושה לא מוצא חן בעינינו ואנו רוצים להעיר לו על כך, אולם אנו חייבים לדעת איך לעשות זאת נכון. אסור למתוח ביקורת על האדם. מותר למתוח ביקורת על מעשיו. מה שלא מצא חן בעינינו אינו האדם, אלא מעשיו, ועלינו לשמור על ההבחנה הזאת גם כשאנו מדברים אתו על זה. מותר לאנשים לחלוק זה על דעתו של זה. לא חייבים, ואולי אי אפשר, תמיד להסכים. זה טבעי ונכון שאנשים אחרים סוברים אחרת בכל מיני נושאים. מה שחשוב לזכור הוא, שאנו חולקים בנוגע לנושא מסוים. איננו חולקים על האדם, אלא על דעותיו. אנו מקבלים את האדם ואוהבים אותו, אנו רק דוחים את הדעה שהוא מחזיק בה. ביקורת אישית, המכוונת כלפי אדם מסוים, יכולה רק להרוס. דיונים, מחלוקות, ויכוחים - כולם טובים, לכולם יש מקום במידה שהם מקדמים לקראת בירור האמת. התלמוד מלא מחלוקות, הסוגיות התלמודיות למעשה מבוססות על מחלוקות בין תלמידי החכמים בנוגע לנושאים הנידונים. חכמי התלמוד סברו אחרת זה מזה, הם שטחו את טענותיהם ועמדו עליהם בתוקף, והכל תוך כבוד הדדי.

שיטת הלחימה של בלעם היתה לוחמה פסיכולוגית. אם הוא יצליח לשכנע את עם ישראל שהם לא צודקים ושאינן להם זכות להיכנס לארץ, הם יאבדו את כוחם. הוא

לק

ברכותיו של רשע

**"מה טובו אוהליך
יעקב משכנותיך
ישראל:
(במדבר כד, ה)**

בפרשת השבוע אנו קוראים איך בלק בן ציפור מלך מואב נבהל מבואם של עם ישראל לאזור והחליט להילחם בהם ולהשמיד אותם. אולם הוא רצה לעשות זאת בדרך מחוכמת. במקום לנהל מלחמה פיזית, הוא החליט לפגוע בהם רוחנית. לשם כך הוא פנה לגדול המכשפים של אותו זמן, בלעם בן בעור, כדי שזה ישתמש בכוחותיו המיוחדים לקלל את עם ישראל.

רבותינו אומרים שבלעם היה נביא גדול כמו משה רבנו, בהבדל אחד - משה היה צדיק גדול ובלעם היה רשע גדול. בלעם השתמש בכוחות הרוחניים האדירים שלו כדי להזיק לאנשים. הוא מכר את כשרונותיו לכל המרבה במחיר. הוא היה מומחה בשימוש במלים. הוא יכל לתאר את המציאות באופן שיקרי, לא אמיתי, אבל משכנע. הוא שלט במלים והיה אשף השימוש בהם כדי להציג את הדברים כרצונו.

כשבלק החליט לשכור את שירותיו של בלעם, הוא שלח אליו שליחים מיוחדים עם כסף ומתנות וביקש מבלעם לבוא אליו. בהתחלה ה' אמר לבלעם לא ללכת עם שרי מואב. אחר-כך הוא הרשה לו אבל הודיע לו שהוא לא יוכל לומר מה שהוא רוצה. בלעם בכל זאת חשב שהוא יסתדר

תקשורת. פעור היתה עבודה זרה של פריקת עול מוחלטת ואקסטזה של פריצות ואלימות.

הרבה מערכות יחסים, ובתוכם הרבה קשרי נישואין, מתפרקים בגלל הערבוב של רמות התקשורת. הרבה פעמים, בגלל שאנו רוצים להיות מה שאנחנו לא, אנחנו מצפים מאחרים לתת לנו יחס שלא מגיע לנו ואז אנו כועסים על כך שלא מתייחסים אלינו כראוי. למעשה, קיבלנו בדיוק את היחס המגיע לנו כפי שהננו באמת, אלא שאנחנו טשטשנו את הגבול בין מה שהננו כעת ובין מה שהיינו רוצים להיות. לפעמים אנחנו נותנים לפנטזיות שלנו להכתיב את התנהגותנו. אנחנו מתנהגים באופן שאינו הולם את המציאות. למשל, מבזבזים כסף כאילו היינו עשירים וקונים דברים שבאמת איננו יכולים להרשות לעצמנו לקנות ואכן לא היינו קונים אם היינו מתחשבים במצב האמיתי של חשבון הבנק שלנו. גם בהקשרים אחרים, אם נתבונן ונבחן את עצמנו נראה שהרבה פעמים אנחנו מתנהגים לא כמו עצמנו אלא כמו שנוח לנו לדמיין את עצמנו או כמו הדימוי העצמי האידיאלי שלנו את עצמנו. אנחנו שחקנים בסרט שאנחנו מביימים בעצמנו. הדרך לתקשורת נכונה וליחסים תקינים עוברת בשמירה על הגבולות בין רמות התקשורת הללו והיכולת שלנו להגדיר אותם לעצמנו.

אנו קוראים בפרשה שלאחר שבלעם קיבל רשות מה' לצאת לדרך, הוא בעצמו טיפל בחמור שלו והכין אותו למסע, למרות שהוא היה אדם עשיר מאוד והיו לו הרבה עבדים. הוא פשוט היה כל-כך נרגש לקראת "המצווה החשובה" שנפלה לידי, שהוא לא יכל לחכות שמישהו אחר יעשה את העבודה ומתוך חיבוב המצווה הוא טיפל בחמור בעצמו. הוא גם קיווה שההתלהבות והזריזות שלו יעמדו לזכותו להצלחת משימתו. מה שהוא לא זכר הוא שהוא לא היה הראשון שהזדרז לחבוש את חמורו בעצמו. כשאברהם אבינו יצא לעקוד את יצחק בנו במצות ה', כתוב "וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו". עם כל הקושי העצום לבצע את הציווי הנורא הזה, אברהם ניגש לבצע אותו בחשק ובהתלהבות, עד כדי כך שהוא קם מוקדם בבוקר והכין בעצמו את החמור. ההתלהבות והשמחה של אברהם אבינו בביצוע השליחות הנוראה הזו גרמה לכך שההתלהבות של בלעם לא תקנה לו זכויות בביצוע משימתו.

ידע שהכוח הפיזי לא שווה כלום בלי כוח מוסרי, בלי אמונה בצדקת הדרך. מדינה יכולה להיות בעלת צבא חזק, אמצעי לחימה חדישים וחיילים אמיצים, אבל אם היא סובלת מחולשה אידיאולוגית, אם המנהיגים והעם לא מבינים באיזו זכות הם נמצאים שם או באיזו זכות הם באים לכבוש, כל הכוח הצבאי לא יכול לבוא לידי ביטוי. הדבר נכון במיוחד לגבי עם מוסרי ומדינה מוסרית. עבורם הבסיס המוסרי של המלחמה הוא מכריע. אם החיילים מרגישים שהם אינם צודקים ושהאויב צודק, הם לא ירצו להילחם גם אם על פי האמת הצדק איתם. יש אומרים שזאת הבעיה של מדינת ישראל היום. הסיבה שהמלחמה בטרור הפלסטיני נמשכת כל כך הרבה זמן אינה בגלל שצה"ל אינו יכול לחסל את הטרור אלא בגלל שמדינת ישראל אינה בטוחה שיש לה זכות מוסרית לחסל את הטרור. הרבה אנשים במדינת ישראל סבורים שקיומנו במזה"ת עושה עוול לפלסטינים ולכן אסור לנו לפגוע בהם, אפילו במחיר של פגיעה במדינת ישראל ובאזרחיה. זה מה שבלעם תיכנן לעשות לעם ישראל, לזרוע אצלם מבוכה ובלבול בקשר לצדקת דרכם עד כדי כך שהם לא יוכלו לכבוש את הארץ ולהיכנס אליה.

בלעם תיכנן לשכנע את עם ישראל שהמטרה שלהם אינה צודקת ע"י כך שיבלבל את שלושת רמות התקשורת. כולנו מתקשרים בו-זמנית בשלוש רמות: רמת המציאות, רמת הציפיות ורמת האשליה. חשוב מאוד להיות מודעים לכך ולא לבלבל ביניהן. רמת המציאות היא הידיעה מה אני, מה מצבי הנוכחי כפי שהוא, מהי המציאות העובדתית. הרמה השנייה מתייחסת למה שאני רוצה להיות, מה אני מבקש להשיג, מה אני מצפה מעצמי שאהיה בעתיד, באופן ריאלי, שקול ומחושב. הרמה השלישית היא הפנטזיות שלי, דברים שאני יודע שאין לי, איני מצפה ואיני סבור שיהיו לי, אבל הייתי רוצה שיהיו לי, הייתי רוצה להיות כזה, למרות שבתוכי אני יודע שלעולם לא אהיה.

בלעם מנסה לקלל את עם ישראל שלוש פעמים. כל פעם הוא הולך למקום אחר ומשם הוא צופה עליהם. בפעם הראשונה הוא עומד בבמות בעל. זוהי הרמה של האדם כפי שהוא, האדם שהוא בעל-בית על המציאות. אחר כך הוא עובר לרמה השנייה של תקשורת והולך למקום שנקרא שדה צופים. זהו שרה הציפיות. לבסוף הוא בא אל ראש פעור, מרום האשליות והדמיונות. זוהי הרמה השלישית של

אנו קוראים בחומש את הברכות שה' שם בפיו של בלעם, אולם מה לכתחילה הוא התכוון לומר? חז"ל אומרים שתוכן הברכות יכול ללמד על תוכן הקללות שהוא התכוון לומר. מכך אנו מבינים שבלעם תכנן לפגוע בתכונת הצניעות הישראלית. הוא ידע כמה קדושת המשפחה היא מרכזית וחשובה אצלנו ורצה לפגוע בנו בנקודה שיכולה להרוס אותנו. בזה הוא אכן הצליח, אמנם לא ע"י קללות, אבל ע"י העצה שהוא נתן לבלק. הוא הציע לבלק לשלוח לעבר מחנה ישראל צבא של...זונות, נשים מואביות שפיתו את בחורי ישראל ומשכו אותם לגילוי עריות ולעבודה זרה. זהו האסון המתואר בסוף הפרשה, כאשר עם ישראל החל לזנות אחר בנות מואב. ההוראה של ה' בעקבות כך היתה חד-משמעית: כל מי שחטא עם בנות מואב נידון למיתה. הדיינים היו צריכים להרוג עשרות אלפי אנשים מאחיהם. זה ברור שנושא הצניעות והשמירה על קדושת המשפחה הוא קריטי בעם ישראל.

חז"ל אומרים שהחמור של אברהם אבינו הוא החמור של בלעם והוא החמור שעליו יבוא רכוב מלך המשיח. מובן שרבותינו אינם מתכוונים שזהו אותו חמור ממש. הם ידעו שאין חמור בעל תוחלת חיים ארוכה כל-כך. כוונתם היא להדגיש את ההבדל בין אברהם והמשיח ובין בלעם ביכולת שלהם לשלוט על החומריות. החמור מייצג את עולם החומר. רכיבה על החמור פירושה שליטה על כוחות הגוף ועל הנטיות החומריות. לאברהם היתה שליטה מוחלטת על עצמו. הוא יכל לכבוש את הנטייה האבהית החזקה ביותר ולשחוט את בנו במו ידיו. מלך המשיח עתיד ללמד את כל העולם איך להשתמש בכל עולם החומר באופן מבוקר ולא להיות עבד לחומריות. בלעם, לעומתם, היה בעמדת נחיתות כלפי החמור שלו. מתוארת בפרשה תמונה אירונית, בה מלאך ה' ניצב אל מול בלעם וחמורו וחוסם את דרכם, החמור (למעשה-האנתון) רואה את המלאך ונעצר ואילו בלעם אינו מבחין במלאך כלל. אחר-כך האנתון אפילו גוערת בבלעם על שהוא הכה אותה לשווא. חז"ל אומרים שמערכת היחסים בין בלעם ואתונו היתה מאד לא בריאה. בלעם לא שלט על החומריות שלו, הוא היה עבד שלה.

שלוש פעמים מנסה בלעם לקלל את ישראל ושלוש פעמים יוצאות מפיו ברכות, על כורחו. אחת הברכות האלו היא מפורסמת, כי אנו נוהגים לאומרה בכניסתנו לבית הכנסת - "מה טובו אוהליך יעקב, משכנותיך ישראל". זה מוזר שברכות נפלאות כאלה באו ממקור כזה שפל. כנראה ה' השאיר את כל העוצמה ואת כל האנרגיה שבלעם הכניס לקללות שלו ורק שינה את תוכן הברכות משלילה לחיוב. רש"י אומר שבלעם אמר את הפסוק הזה בהתפעלות כשהבחין שהאוהלים במחנה ישראל מסודרים כך שפתחיהם אינם מכוונים זה מול זה. הסיבה לסידור הזה היא כדי לשמור על צנעת הפרט של כל משפחה, כך שיושבי אוהל אחד לא יוכלו לראות מה מתרחש באוהל שלידם. כל משפחה חיה את חייה בצניעות ובלי ערבובים. עבור בלעם זה היה חידוש מרעיש. הוא הרי היה אדם מושחת לגמרי וכל מושג של צניעות ושל קדושה היה זר לו. כשהוא ראה את היופי של טהרת החיים הישראליים, הוא לא יכל שלא להתמלא התפעלות. עם ישראל היה תמיד מיוחד ומצוין בשמירה שלו על קדושת המשפחה ועל הצניעות. החיים שלנו בגלות, בין הגויים גרמו לנו לחקות את חיי הפריצות של התרבות המערבית ונגרמו לנו נזקים קשים מכך. אנו צריכים לזכור שקדושת התא המשפחתי הוא אחד היסודות החשובים והיפים של היהדות.

ההפסקה הזו באה לומר שהשבח לו זכה פנחס אינו פשוט ואינו מובן מאליו. אמנם פנחס עשה במקרה זה את הדבר הנכון, אולם הגישה הקנאית אינה הדרך לפתרון בעיות. היהדות אינה מאמינה בפתרונות אלימים ודרסטיים. מעשים כאלה עלולים ליצור את הרושם כאילו הם פותרים בעיות, מכיוון שההשפעה המיידית שלהם היא חזקה, אולם לטווח הרחוק הם בד"כ גורמים נזק יותר מאשר תועלת.

מעניין לשים לב ששתי פרשות השבוע לפני "פנחס", "חוקת" ו"בלק", הרבה פעמים נקראות בצמידות. כך גם שתי הפרשות הבאות אחרי "פנחס", "מטות" ו"מסעי". אבל פרשת "פנחס" לעולם אינה מצטרפת לפרשה אחרת. הקנאות מבודדת. איננו רוצים שקנאים יתחברו ביחד. זה עלול להיות מסוכן. אצל רבותינו אפשר למצוא הסתייגות רבה ממעשהו של פנחס. כשפנחס ניגש והרג את החוטאים, משה כבר פנה אל לדייני ישראל כדי לחרוץ את דינם. סביר להניח שהם היו נידונים למוות, אולם יש הכרח שזה יעשה דרך ההליכים המשפטיים המסודרים ולא ביוזמה פרטית. גם אם אתה צודק ואתה רוצה לעשות את הדבר הנכון, אינך יכול לקחת את החוק לידיים.

הבעיה עם קנאות היא שהיא עלולה לצאת משליטה. קשה להגביל אותה למעשה אחד ויחיד. גם אם אדם אחד נוהג בקנאות בצדק במקרה מסוים, אנשים אחרים עלולים לחקות אותו ולהתנהג באופן לא אחראי במקרים אחרים ומכאן ועד אנדרלמוסיה מוחלטת המרחק קצר.

רמז נוסף לכך שאנו צריכים להתייחס לקנאות בזהירות רבה מצוי בגרפיקה של התורה. אפשר לראות שבספר התורה האות "ו" במילה "שלום" חתוכה באמצעיתה. בד"כ אם אות בספר התורה נחתכת, זה פוסל את הספר ואי אפשר להשתמש בו עד שמתקנים את כתיבת האות. אלא שכאן זוהי הכתיבה הנכונה של האות ע"פ המסורת וע"פ ההלכה. לפיכך, אפשר לקרוא את המילה הזו בשני אופנים: "שלום" ו"שלם". המילה "שלם" מבטאת את הרצון לשלמות. קנאות הולכת ביחד עם שאיפה לשלמות. כולנו שואפים לשלמות, כולנו רוצים ומשתדלים ופועלים כדי שהמצב יהיה טוב ככל האפשר, אבל אנו גם יודעים שלא הכל מסתדר בבת אחת וצריכים סבלנות, לפעמים אפילו הרבה. אדם קנאי אינו מסוגל לסבול מצב של חוסר שלמות. אין לו את אורך הרוח הנחוץ לשם כך. הוא רוצה שהכל יהיה מושלם, ומיד. ואם זה לא כך

ינחס

האם כדאי להיות קנאי

"פינחס בן אלעזר בן אהרון הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי: לכן אמור לו הנני נותן לו את בריתי שלום:"
(במדבר כה, יא-יב)

בפרשת השבוע אנו קוראים על השכר שקיבל פינחס על מעשה הקנאות הנועז שהוא ביצע, בהורגו את זימרי בן סלוא. כזכור, מלך מואב מצא מקורית להילחם ולהחליש את עם ישראל. הוא שלח נשים מדיניות, שפיתו את בני ישראל לזנות ולעבודה זרה. זימרי, שהיה ראש בית אב בשבט שמעון, לקח את אחת הנשים האלה, כזבי בת צור, שהיתה בתו של אחד ממלכי מדין, ועבר איתה עבירה בפרהסיה מול כל העם. פינחס, שראה את חילול ה' הנורא, לא יכל לעמוד מנגד. הוא נטל חרב והרג בבת אחת את שניהם. כל זה מסופר בסוף הפרשה הקודמת, פרשת בלק. בתחילת הפרשה שלנו באים דברי ה' ביחס למעשהו של פנחס. ה' אומר שפנחס למעשה הציל במעשהו את כל עם ישראל. אם כולם היו עומדים מנגד ולא עושים כלום, ה' היה מכלה את בני ישראל. השכר שפנחס מקבל על מעשה הקנאות שלו הוא "ברית שלום".

במבט ראשון נראה, שהתורה משבחת ללא סייג את מעשה הקנאות של פנחס, אולם התבוננות קרובה יותר תלמד אותנו שלמעשה היחס של התורה למעשה הזה הוא אמביוולנטי. נשים לב שהמעשה של פנחס נמצא בפרשת "בלק" ואילו התייחסות ה' למקרה מופיע בפרשת "פנחס".

(ובדרך-כלל זה לא כך) הוא מעדיף להרוס לגמרי מאשר לעמוד מול מציאות בלתי מושלמת. זה מסוכן. חייב להיות איזון בין השאיפה לשלמות ובין היכולת להשלים, לעשות שלום עם המציאות כפי שהיא. התורה רומזת לנו ע"י ה"ו" השבורה שבכל מקום שאנו שואפים לשלמות, אנו חייבים לוודא שבד בבד אנו גם מסוגלים לחיות בשלום עם המצב הבלתי-מושלם.

אני רואה כאן מסר נוסף. זה בסדר לשאוף לשלמות כל עוד זה נוגע לעצמנו. לגבי עצמנו, אנו יכולים לא להסתפק במה שיש ולדרוש מעצמנו להתקדם עוד ועוד. אולם ביחס שלנו לאנשים אחרים, כאן הגישה צריכה להיות שונה. עם אחרים אנו חייבים לקבל אותם כפי שהם כדי לשמור על השלום. אתה יכול להיות קפדן כלפי עצמך. עם אחרים תהיה רך ונוח.

הסבה שרבותינו אינם מגנים את מעשהו של פנחס היא שלפעמים, במקרים קיצוניים, יש מקום לקנאות. אי אפשר לשלול אותה לגמרי. אם מישהו היה נוטל את החוק לידיו והורג את היטלר בתחילת שנות ה-30, הוא היה עושה לעולם טובה גדולה. אבל באופן כללי אנו צריכים להתייחס לקנאות בזהירות גדולה ואפשר להצדיק אותה במקרים קיצוניים בלבד.

ישנם שלושה תנאים הכרחיים למעשה קנאות. ראשית, הקנאי חייב להיות בלי שום מחשבה על עצמו. הוא חייב לעשות 100% לשם שמיים. כך מסבירים חלק מהפרשנים את הסיבה שה' ברך את פנחס בברכת שלום. אמו של פנחס היתה בתו של יתרו, שהיה מדייני. כשפנחס הרג את זמרי ואת האישה המדינית, היו כאלה שאמרו שהוא עשה את זה מתוך נגיעה אישית, להראות שהוא פוגע במדינית למרות השורשים המדייניים שלו. לכן ה' ברך אותו בברכת שלום, כדי להודיע שהמניע שלו היה טהור ושלם. היו גם כאלה שאמרו שהוא עשה את זה בגלל המזג החם שלו, שהזעם הגדול שלו על מעשה הפריצות נבע מהתכונות המדייניות שבאישיותו שבאו לו מאמו המדיינית. לכן הפסוק הראשון בפרשה טורח לייחס אותו לאהרון הכהן, כדי להדגיש שפנחס עשה את מה שעשה לא כבן של אמו אלא כבן של אביו וסבו, שהיה מתון ושקול, אוהב שלום ורודף שלום ואם בכל זאת פנחס פעל כפי שפעל, זה היה לא בגלל טבעו אלא בניגוד לטבעו ורק בגלל ששיקול הדעת הקר הוביל אותו למסקנה שזה מה שצריך לעשות, בלי שום מחשבה על עצמו ועל טובתו

האישית. שנית, מעשה קנאות הוא רק כדי להציל בני-אדם, לא כדי להרוס אותם. שלישית, הקנאי חייב להרגיש שהוא חלק מהעם, קשור לעם ופועל לטובת כל העם. אסור לעשות מעשה קנאות בשביל סקטור חברתי מסוים.

מעשהו של פנחס מנע ממנו להיות היורש של משה רבנו. פנחס הוא צאצא של אהרון הכהן והוא היה אמור להיות המנהיג הבא של עם ישראל אחרי משה. מעשה הקנאות שלו הראה שהוא אינו מתאים להיות מנהיג. מנהיג טוב אינו פועל לבד. הוא חייב לדעת לעבוד בשיתוף פעולה עם צוות. בהמשך הפרשה מסופר שיהושע נבחר להיות המנהיג הבא של עם ישראל. הבחירה הזו יכולה להראות מוזרה מכיוון שיהושע מתואר כעבדו של משה. פינחס היה בעל אישיות סוחפת וכריזמטית. יהושע לא היה כזה. הוא שרת את משה בצניעות ובשקט ולא הבליט את עצמו. זאת איננה האישיות של מנהיג כפי שאנו רגילים לראות. על-פי היהדות, מנהיג טוב אינו צריך להיות בעל הופעה מרשימה ולשון מהירה. אלה אינן התכונות החשובות עבור מנהיג. התכונה החשובה אצל מנהיג היא היכולת שלו להוציא לפועל את הדברים הטובים שיש אצל אנשים אחרים, או, בלשון התורה - "אשר יצא לפניו ואשר יבוא לפניו". כשמשה מבקש מה' למנות לו יורש הוא פונה אל ה' בכינוי יוצא דופן: "אל אלוהי הרוחות". רש"י מסביר את פשר הביטוי הזה: "אמר לפניו (משה לה): 'ריבוננו של עולם, גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד, ואינן דומין זה לזה. מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו'". התכונה החשובה שמשה מציין היא היכולת להקשיב, להבין ולחוש אמפטיה אל כל אחד ואחד בעם. המנהיג צריך לדעת איך להוציא את הטוב שיש בכל אחד מהעם. בשביל זה צריך אורך רוח, מוכנות לטפל בבעיות קשות במתינות ולאורך זמן רב ויכולת לסבול מצבים מורכבים ומאוד בלתי מושלמים. פנחס הוכיח במעשהו שהוא אינו מתאים לתפקיד. ליהושע היו התכונות הללו ולכן נבחר הוא לתפקיד.

תכונה נוספת הדרושה למנהיג היא היכולת לקבוע מטרות ולהוות דוגמא אישית. הוא חייב "לצאת לפניו ולבוא לפניו". הוא חייב לפעול כפי שהוא מבין ולא על-פי תוצאות סקרי דעת קהל. כשחז"ל מתארים את הימים שלפני ביאת המשיח הם משתמשים בביטוי "פני הדור כפני הכלב". כשכלב ואדונו מהלכים בדרך, הכלב רץ לפני האדון ונדמה לו שהוא מוביל. אולם כשהם מגיעים לצומת או לפרשת דרכים, במקום שצריך להחליט לאן לפנות, הכלב מחזיר את פניו לאדונו כדי לדעת לאן

רק בשבט לוי ספרו גם את הילדים) הוא אמר לה, "איך אני יכול להיכנס לתוך האוהלים שלהם כדי לספור את הילדים? זה לא צנוע". ה' אמר למשה, "אתה צודק. אל תיכנס לאוהלים". משה נעמד ליד כל אוהל ובת-קול יצאה ואמרה לו כמה נפשות יש באותו בית. אם כך, לשם מה היה צורך בכל המפקד, הרי ה' יכל לומר במדויק כמה אנשים יש בכל שבט בלי שמשה יצטרך להתאמץ. אבל ה' רצה שמשה יערוך רישום מסודר ומדויק של העם. הדבר היה נחוץ לעם מבחינה נפשית. ע"י שסופרים כל אחד ואחד, כל אדם מרגיש שהוא חשוב, שהוא משמעותי, שיש לו מקום ותפקיד מיוחד משל עצמו. זה היה התפקיד הנוסף של ספירת עם ישראל, כפי שמופיע בפרשה.

לפנות. מנהיג טוב צריך לדעת לאן הוא רוצה להגיע ומהי הדרך לשם. לצערנו, ישנם מנהיגים שצריכים להפנות את ראשם אחורה כדי לדעת באיזו דרך ללכת.

התכונה השלישית הנחוצה למנהיג היא היכולת לאפשר לאנשים לפתוח דף חדש בחייהם, בלי להתייחס למאורעות העבר. הפרשה שלנו מספרת גם על בנות צלפחד. צלפחד היה פושע, שהומת ע"י בית דין ולא השאיר אחריו בנים. חמשת בנותיו ניגשות למשה ומבקשות ממנו את זכותן לנחלה בארץ ישראל כאילו היו בנים. משה מתייעץ עם ה' לגבי זכאותן לירושה והתשובה היא חיובית. רבותינו מסבירים שלמשה לא היה ספק בנוגע להלכות ירושה. הוא ידע שבמקרה שאין בנים זכות הירושה עוברת לבנות. משה שאל את ה' איך לנהוג במקרה זה, בו אבי המשפחה היה פושע. התשובה החד-משמעית של ה' הבהירה שאסור להתחשב בחטא של האב כשבאים לפסוק את הדין לגבי הצאצאים. כל אדם נידון לעצמו ולכל אדם שמורה הזכות להתחיל חיים חדשים בלי להתחשב בעבר.

בנות צלפחד מכוננות בחז"ל "צדקניות", ולא רק בגל שהם התאוו לנחלה בארץ הקודש. הן מכוננות "צדקניות" כי הן פעלו על-פי הנהלים. למרות שהן ידעו שהצדק איתן, הן לא פעלו בקנאות. הן פעלו להוצאת הצדק לאור על פי כללי המערכת המשפטית. הן פנו לשר העשרות, אחר-כך לשר המאות, אחר-כך לשר האלפים ולבסוף אל משה, שפנה אל ה'. בהתנהגות הזו הנשים הללו הראו שיש להן אמון בתורה. כדי שהצדק יצא לאור, אין צורך לנקוט בצעדים קיצוניים ויוצאי-דופן. צריך לפעול על פי הנהלים, בתוך המערכת, מתוך אמון מלא שהמערכת תוציא את הצדק לאור.

בהמשך הפרשה מסופר שה' מצווה על משה לספור את עם ישראל. זאת אינה הפעם הראשונה שה' מצווה כן. אם נעקוב אחרי המצבים שבהם משה סופר את עם ישראל, רואים שזה תמיד אחרי משבר כלשהו. למשל, אחרי יציאת מצרים או אחרי חטא העגל. גם עכשיו עם ישראל עבר טראומה קשה. כ-24000 איש מתו במגפה כתוצאה מהחטאים שהתרחשו עם בנות מדין. לספירת עם ישראל יש תפקיד רחב יותר מאשר לדעת כמה אנשים יש. אנו יודעים זאת מכיוון שכאשר משה היה צריך לספור את התינוקות של שבט לוי (בכל שאר השבטים נספרו רק בני 20 ומעלה.

הזה שאל אותו: "מדוע נדרת את הנדר הזה?" כלבא שבוע ענה: "משום שהוא היה עם הארץ". שאל הרב: "ואילו היית יודע שהוא יהיה תלמיד-חכם, האם גם אז היית נודר את הנדר הזה?" - "ודאי שלא! אפילו אם היה לומד פסוק אחד או הלכה אחת לא הייתי נודר כך." "אם כך, הנדר שלך מבוטל. אני הוא חתנך".

היכולת של הרב להתיר את הנדר מתבססת על כך שהנודר לא לקח בחשבון את כל ההשלכות של נדרו, או שנעלמו מעיניו עובדות חשובות או השלכות מסוימות של דבריו, שהוא לא חשב עליהן בשעה שהוא נדר ואילו הוא היה חושב עליהן או אילו העובדות היו ידועות לו, הוא לא היה נודר. במילים אחרות, הוא נקט לשון מחייבת של נדר, בלי לחשוב עד הסוף על משמעות דבריו. מה שהרב עושה הוא להראות לו שבאותו רגע שהוא נדר הוא לא היה הוא עצמו, הוא לא היה אדם שלם, ולכן אפשר לבטל את הנדר. אדם שלם לומד את העובדות הרלוונטיות, שוקל את ההשלכות של דבריו ורק אז מוציא מפיו אמירה בעלת תוקף משפטי-הלכתי מחייב. אם הוא לא נהג כך, הוא לא היה בן-אדם שלם באותו רגע ולכן דבריו בטלים.

כדי להיות "מנטש", כדי להיות בן-אדם שלם לא מספיק להיות בעל גוף שלם, יש משמעות גם לשלמות הרוחנית. בן-אדם ראוי לשמו חייב להיות אחראי לדיבורו. הדיבור מבטא את מידת השלמות הרוחנית של האדם. זוהי הסיבה שאף אחד, ואפילו יהיה התלמיד-חכם הגדול ביותר, אינו יכול להתיר את נדרי עצמו. התורה ייחסה לנדר תוקף משפטי-הלכתי כל-כך חזק, שצריך תלמיד-חכם אחר כדי להתיר אותו.

הפרשיה העוסקת בנושא הנדרים והשבועות פותחת במלים: "וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמור..." ואז באים הכללים וההלכות הקשורים לכך. הלכות אלה נוגעות לכל אדם ואדם, לא רק לנבחר ציבור. מדוע, אם כן, משה בוחר למסור אותן באופן מיוחד דרך ראשי המטות? יכול להיות שהסיבה היא שהם, נבחר הציבור, העוסקים בענייני הציבור, זקוקים ביותר לשמוע ולהפנים את הדברים הללו. אנו מכירים את התופעה הזו מהחיים החברתיים והפוליטיים שלנו, איך אנשים הרוצים לשאת משרות ציבוריות בעלות השפעה או המהוות עמדת כוח, מוכנים להבטיח הרבה מאוד, לפעמים אפילו יותר ממה שהם יכולים או מתכוונים לקיים. לכן, יש צורך מיוחד להזהיר את אנשי הציבור שיהיו מודעים לקדושת הדיבור שלהם ולערך

טות

אין זו טעות. אנו עוסקים בפרשת "מטות" ובכל זאת פסוק הכותרת לקוח מפרשת "ויקרא" מכיוון שיש בפסוק זה מילה אחת שהיא קשורה לכל מה שקורה בפרשת "מטות". המילה היא "האדם". אחד הנושאים של פרשתנו הוא חשיבות הדיבור. אם אדם מבטיח משהו, ובמיוחד אם הוא נודר נדר, אסור לו להקל ראש בזה. הוא צריך לקחת אחריות ולעמוד בדיבורו. התורה קוראת לנו להיות "בן-אדם", להיות "מנטש". בן-אדם רציני חושב לפני שהוא מדבר ואחרי שהוא אמר משהו, הוא נאמן לדיבורו.

פרשת "מטות" עוסקת בענייני נדרים ושבועות. התורה מתייחסת אליהם ברצינות גדולה. אמנם, ישנה אפשרות הלכתית להתיר נדר, כמו במקרה המפורסם של רבי עקיבא וחמיו. כידוע, רבי עקיבא היה "עם-הארץ" גמור כשהוא נשא לאישה את ביתו של מעבידו, כלבא שבוע, שהיה מעשירי ירושלים ומנכבדיה. כשכלבא שבוע שמע שביתו נישאה לאחד מרועי-הצאן שלו, אנאלפבית בן 40, הוא נדר שהם לא יקבלו דבר מתוך הירושה שלו. אחרי שנים הוא התחרט ורצה להתיר את הנדר. כשהוא שמע שרב גדול מגיע לעיר, הוא החליט לנצל את ההזדמנות ולנסות להתיר את נדרו. הרב

תהיה בן אדם

"או נפש כי תשבע לבטא בשפתיים להרע או להטיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה." (ויקרא ה, ד)